

SACRED
LAND

SACRED
SEX

RAPTURE
OF THE
DEEP

CONCERNING DEEP ECOLOGY
— — AND CELEBRATING LIFE

DOLORES LACHAPELLE

Dolores LaChapelle: Sacred Land, Sacred Sex, Rapture of the Deep
(Finn Hill Arts, USA, 1988)
Sacred Sex c. fejezet, 250-268. oldalak

Megszentelt szex

"Ha arról beszélünk, mire való a föld, ez annyit tesz, mint arról beszélni, mire való bármi is."
(Aldo Leopold)

"Így hát amit a hindu völegény menyasszonyának mond: Én vagyok az Ég és te a Föld, ugyanaz, mint mikor a gujarati Nagara törzs az ifjú párt Shiva és Párvati, isten és istennő nevével ruházza fel; mint mikor Babilóniában a király, aki a mennybolt istenét személyesítette meg, ágyba vitte királynőjét, aki a Földet jelképezte, a világot jelentő zikkurat tetején, s így bennük házasságra lépett a természet és a társadalom." (Francis Huxley)

Személyes bevezető

A "megszentelt szex" fogalma eszembe sem jutott 1979-ig. Ebben az évben kezdtem el dolgozni kéziratomon D. H. Lawrence-ről. Lawrence már 1976 óta érdekelt, mikor befejeztem első könyvemem, A Föld szertartásait (Earth Festivals). Akkor láttam egy idézetet Lawrence-től, amely olyan találóan szólt az esthajnalcsillagról, hogy felhasználtam a könyvem megfelelő részében. Azelőtt egyáltalán nem tulajdonítottam jelentőséget Lawrence-nek, csak hogy ha ilyen stílusban tudott írni Venusről, akkor nyilvánvalóan mély kapcsolata volt a természettel. Mivel ez az idézet a The Plumed Serpent (Tollas kígyó) című regényéből származott, megszereztem ezt a könyvet könyvtárközi kölcsönrel és olvasni kezdtem. Rögtön megéreztem, hogy sokkal többet tud, mint amennyit tudhatott volna, lévén egy alacsonyabb osztályból származó brit szénbányász fia a századfordulóról. Nagyon kíváncsi voltam, hogyan tudott valaki ilyen háttérrel erre az életútra rátalálni az 1920-as években. Tehát tanulmányozni kezdtem összes írásait. Meg is találtam a választ - nyilvánvaló volt; egyszerűen csak nagyon kevés tanult ember olvasta Lawrence-t, felismervén, hogy a természet volt a legfontosabb dolog életében.

Olvasás közben rájöttem, hogy Lawrence a szexnek egy egészen más aspektusát próbálta megragadni, mint bármely más modern író. Bár, amennyire tudom, sohasem használta a "megszentelt szex" kifejezést, ez pontosan ráillik a törekvéseire. Miközben anyagot kerestem a róla szóló könyvemhez, megszereztem az A Discourse on the Worship of Priapus (Értekezés Priamus imádatáról) című művet, melyet először 1786-ban adtak ki. Ebből a könyvből tudtam meg, hogy a kereszténység azon kevés vallások egyike, amelyben nem szerepel a "nemzőerők imádata". Wright kijelenti, hogy az ősi "imádata a reprodukív szerveknek" rituálisan ünnepli "a természet megtermékenyítő, védő és megmentő erőit". Még Európában is "világos bizonyítékunk van arra, hogy a falloszt, annak egyszerű formáiban, imádták a középkori (1100 és 1500 közötti) keresztények, és a keresztény imaformák és könyörgés voltaképpen ahhoz szólt". Ez leginkább Olaszországra és Dél-Franciaországra vonatkozik, ahol a pogány mozzanatok sokkal tovább megmaradtak, mint Európa többi részében.

Miközben a Lawrence-ről szóló könyvemem dolgoztam, Kaliforniába repültem, hogy előadásokat tartsak a Santa Cruz-i és a sonomai főiskolákon. Targyam a rituálékról és a

környezetről szólt elsősorban, de mikor beszélgetésre került sor, a hallgatók egymás után jöttek szexszel és természettel kapcsolatos kérdésekkel. Miközben ezekre feleltem, azon kaptam magam, hogy olyan dolgokat fogalmazok meg és hozok összefüggésbe, amelyeket még gondolatban is alig mertem. Kérdéseik nélkül nem lettem volna eléggé arra készítve, hogy mélyen belenézsek ezekbe a bonyolult problémakörökbe. Szeretném megköszönni mindkét főiskola hallgatóinak a hozzájárulását mindahhoz, amit tanultam.

Halálának ötvenedik évfordulójára befejeztem Lawrence-ről szóló könyvem. Sajnos azonban az International College - a kiadó - kurátorai éppen harcban álltak az elnökükkel, aki meg akarta tartani a sajtót. A sajtó vesztett, az elnök leköszönt, s a testület végül is feloszlott. A siker éveiben elküldtem a könyvet különböző kiadóknak - sikertelenül. Felfedeztem egy érdekes tényt, mégpedig, hogy a főiskolák angol tagozatai nagyon is izléstelennek találják Lawrence-t. Például az egyik jól ismert egyetemről a következőt írták válaszul: "Szerintem Lawrence pocsékul ír." Úgy érzem, ennek az antagonizmusnak az az oka, hogy legjobb írásaiban Lawrence inkább énekelt mint írt prózában, és a megéneklés intellektuálisan nem elismert ; ami azt illeti, a természet mély szeretete sem az.

Mikor Tobias megkért, hogy írjak egy fejezetet készülő könyve, a Deep ecology (Mélyökológia) számára, a Lawrence-anyagból készítettem egy összeállítást és elküldtem ezzel a címmel: Megszentelt föld, megszentelt szex. Ez utóbbi kifejezést azért használok, mert négy év kutatásának köszönhetően felfedeztem, hogy megszentelt szex nélkül megszentelt föld sem lehet.

Mivel a szex olyan alapvető mozgatóereje minden ember életének, nagyon röviden kitérnék arra, hogyan, miért és mit tanultam saját életemben. Először, ennek a könyvnek az általános részében a "lényeg" (substance) mint abszolút realitás eurocentrikus helyzetével foglalkoztam ; ezzel szemben a kínai álláspont a kapcsolatot fogja fel abszolút realitásnak. De mikor a szexre került a sor, már régtől fogva az ivódott belém, hogy ez még "lényeg"-nek sem minősül ; egyszerűen egy probléma. Látják, engem katolikusként neveltek fel, és mikor egy katolikus lány a tizenéves korba ér, az egyház egész tekintélyével a szüzesség ideálját írja elő. Innentől válik a szex problémává. Évekig harcoltam azért, hogy "megőrizsem a szüzességemet" bármely támadás ellen. De miután kikerültem a főiskoláról, Aspenbe, Coloradóba mentem tanítani, így a hegyek között élhettem. Ez régen történt, még mielőtt ez a hely híressé vagy hírhedtté vált (attól függ, hogy nézi az ember). Aspen abban az időben a legközelebb állt a valódi kultúrához ennek az országnak általam látott városai közül.

Mindez még azelőtt történt, hogy a síelés oly népszerűvé vált volna, és még senki sem tudta, hogy hamarosan a fogyasztói ipar részévé válik. A városban sok korábbi Tenth Mountain Troop-tag tartózkodott, hogy egy évet síelésre szánjon, mielőtt "rendes" munkát kell felvállalnia. A másik fontos férficsoporthoz az európai síoktatók alkották. Én az első csoport tagjaival találkoztam, de gyakran az utóbbiak közül is meg-megálltak a házuknál, hogy beszélgessenek velünk, a három szűzzel, egyszerűen mert annyira kirívóak voltunk egy ilyen városban.

Néhány év után, amelyek során a szüzességem megőrzésére irányuló "nemes küzdelemre" összpontosítottam energiámat, úgy döntöttem, jobb, ha férjhez megyek és megoldom a "problémát", hogy aztán az életnek más, fontosabb dolgaival is törődhessek. Hozzámentem egy hegymászó barátomhoz, mert úgy véltem, legalább a hegymászást folytathatom, s mindenképpen ez számított igazán. És persze ez nem oldotta meg a "problémát", sőt inkább még fokozta. Az, akihez hozzámentem, a házasságunk előtt egy évig egy lánnyal élt, s így a

könnyed, normál szexhez volt szokva, míg én ahhoz, hogy foggal-körömmel harcoljak a szüzességem megőrzéséért, miközben intenzív szexuális tevékenységet folytatok a végső mozzanatig, amelyre nem kerülhet sor. Természetesen ez a kombináció tarthatatlan volt. Együtt maradtunk, mert életstílusunk olyan hasonló volt, és férjem munkája lehetővé tette, hogy a hegyek között lakhassunk, de minderről nem beszélhettünk, mert olyan stílusa volt, hogy mély, személyes dolgokról sohasem beszélt. Mivel sem szexuális, sem verbális szinten nem tudtunk kommunikálni, komoly teher nehezedett rám. Háromszorosan sarokba voltam szorítva. Sohasem volt orgazmusom - hogyan is lehetett volna a sok katolikus tisztasággal kapcsolatos problémámmal, bár rengeteg érdekes férfi, akivel együtt síeltem és hegyet másztam, több mint készségesen állt volna rendelkezésemre ez ügyben. De katolikusként nem kezdhettem viszonyt házasságon kívül anélkül, hogy ezzel halálos bűnt kövessék el - meg aztán egy katolikusnak a házasság örökre szól, így nem tehettem meg, hogy elváljak és máshoz menjek. A végső szempont pedig az volt, hogy öngyilkosságot sem követhettem el, mert ez is halálos bűn, s én pokolra kerültem volna. Most, évekkel később ez a hármas csapda nevetségesnek tűnik, mert már nem vagyok katolikus. Most elképesztő belegondolni, hogy teljes mértékben hittem egy ilyen rendszerben. De akkor a hitem fenntartás nélküli volt. Nyilvánvalóan mindez sok stresszel, haraggal, frusztrációval járt, amelynek nem akart vége szakadni.

Végül is egy lavina mentett meg. Egy síelés közben kötött barátságot engedtem túl szorossá válni, mert úgy gondoltam, hogy "biztonságos". Ez a férfi munkát szerzett a barátnőjének a szállások egyikénél, és elhívta. Úgy gondoltam, közelségünk majd véget ér, ha a lány megjön - meg is érkezett, de a férfi még mindig szeretett engem. Mindeme stresszhez az is hozzájárult, hogy több mint egy hónapig nem esett új hó. Porhavon síelők számára ez végzetes. Ez Altában volt, természetesen, ahol én több mint 16 évig éltem. Végre havazott. Az első tiszta napon kimentünk síelni. Mire az utolsó futamra került a sor, már valamennyi lejtőt megjártuk, csak egy maradt hátra. Ezen senki sem síelt, csak sítalpas járőrök és oktatók. Az én lavinám után pár évvel meg is tiltották a lesiklást ezen a lejtőn, 300 font bírság vagy börtön terhe mellett. Sem Snowbird, sem Alta nem vállalja a felelősséget.

Nekiindultunk hát ennek a megmaradt lejtőnek - néhány járőr, egy kanadai hegymászó barátunk és én. A kötésem lejött a hegygerincen túljutva, és megálltam, hogy visszategyem. Eközben a négy férfi lesiklott az első nyílt szakaszon, és a fák közt vártak rám, mert én ismertem legjobban ezt a lejtőt és az egyetlen járatot a lenti sziklák között. Lefelé siklottam - és megindult alattam a hó. A szokásos trükkkel próbálkoztam. Hógörgeteg esetén ha az ember keményen lenyomja a lécét, gyakran kijut belőle. Csakhogy ez a lejtő túl meredek volt ehhez. Lenyomtam a léceim - de nem volt hegy alattuk. A levegőben voltam! Többször is megpördültem. Úgy gondoltam, nem élem túl ezt a repülést, de jobb is, hogy meghalok. Belefáradtam ebbe a folytonos küszködésbe a szexualitással. És leérkeztem - de nem voltam halott! Micsoda megrázkódtatás. Meg kellett próbálnom valahogyan kinyúlni a hóból, hogy ne kelljen kutatniuk utánam - ha a férjemnek, akit kihívnának menteni, kutatnia kellett volna, sohasem engedtek volna többet a porhavon síelnem. Egy kezemet kinyújtottam, mielőtt a hó megállt volna. Mihelyt nem mozgott tovább, a hó egy tömegbe összeállt - de tudtam mozgatni a kezem, tehát kint volt a hóból. Mivel a férfiak közül három is járőr volt, hamar kiástak, s én egy tobogánon jutottam le a hegyről, aztán a rendőrfőnök kocsiján a kórházba.

Tudtam, hogy valami nincs rendben, mert nem tudtam mozgatni a lábaimat. Féltem, hogy megbénultam. Aztán érzéstelenítőt adtak s én elkábultam. Másnap reggel felébredve egy feszítőkeretben találtam magam, és nagyon boldog voltam, mert tudtam mozgatni a lábujjaimat. Mégsem bénultam meg! A feszítőkeret nem nagy ügy, ha a lábujjak mozogni

tudnak. Akkor a következő gondolat. Hát itt vagyok, még mindig élek, így semmi sincs megoldva. Aztán jött az áttörés. Arra vágytam, hogy mártírhalált haljak a katolikus hitemért - hogy inkább meghaljak, mintsem halálos bünt kövessek el szexuális tevékenységgel. De "ők" nem hagytak meghalni. Így hát már nem kell erre törekednem. Ilyen egyszerű volt. És a katolikus vallás egyszerűen "elhagyott". A barátaim nem tudták elhinni, hogy ez ilyen könnyű nekem. Mégis az volt, mert a lavina meghozta a döntést helyettem. Ahogy egy barátnóm mondta: "Néhány ember olyan makacs, hogy le kell zuhanniuk a hegyről, hogy felébredjenek." Míg a halálközeli élmények gyakrabban tesznek embereket "hívóvé", kereszténnyé, saját élményem megszabadított ettől a hittől. Ezt az áttörést természetesen és elkerülhetetlenül követte a válás néhány évvel később. Eddigre már számos igazi kapcsolatra is szert tettem. Néhányuk során olyan technikákat fedeztem fel, amelyek a tantrikus szexből, vagy az ún. szexuális jogából származnak, és működnek, mert a légzés és az energiaáramlások játsszák a főszerepet, nem a pusztán nemi szervekre korlátozódó szex. Mivel mindezek a kapcsolatok síelés vagy hegymászás közben kezdődtek, általában fiatalabb férfiak voltak a partnereim, így teljesen megértem, hogy Paul Shepard helyesen írja könyvében (*The Tender Carnivore and the Sacred Game*), hogy a primitív kultúrák többségében leginkább idősebb nők és fiatalabb férfiak vannak együtt, majd később, ahogy a nő meghal vagy eljön az ideje, hogy a férfi második feleséget vegyen, a férfi öregebb és a nő fiatalabb a kapcsolatban. A legtöbb kultúrában nem követik azt a gondolatot, hogy két fiatal kerüljön össze és oldják meg az összes problémát minden előzetes tapasztalat nélkül. A San Juan hegység iránti szeretetemmél egyértelműen kizártam egy folyamatos, töretlen kapcsolat lehetőségét. Bár bizonyos férfikkal mély és hosszantartó a kapcsolatom, egyikük sem tud itt élni ebben a bányavárosban és fenntartani magát, ezért időnként máshol találkozunk. A férfiaknak sokkal inkább szükségük van az "egyenrangúak bandájára" (peer group), mint a nőnek, és itt ez nincs meg olyan típusú férfiaknak. Számomra, a hegyek iránti szeretetemmél, ez áll minden más fölött. Ennek megfelelően inkább az "évszakos férjek" gondolata szimpatikus nekem. Ez a koncepció megfelel a primitív, ősi mintának, ahol a nőnek ott van a kunyhó vagy tipi, és a férfiak jönnek-mennek, a körülményektől függően. Fent Nyugat-Kanadában egy bizonyos helyen, ahol az emberek most tanulják, hogyan "lakják be újra" a völgyüket, néhány éve volt egy nő, akinek négy különböző "férje" volt. Minden évben mindegyikük megérkezett a maga évszakában, és az évszak végén távozott, helyet adva a következő férfinak. De a nő ott maradt éppen azon a tájon, amit szeretett. Amit ezekben az években megtanultam, az az, hogy a valódi szex megszentelt, de az is, hogy nincs megszentelt szex megszentelt föld nélkül. Nyugati kultúránkban éppen csak kezdődik ez a koncepció, míg más kultúrák többségében ez a folyamatos bázisa az emberek igazi életének. Ebben a fejezetben tehát megpróbálok némi betekintést nyújtani ebbe a nyugatiak számára radikálisan más nézőpontjába a szexnek. Elsősorban persze a szexet nem mint egy dolgot vagy lényegyet mutatom be (ahogyan az eurocentrikus kultúra általában tekinti), hanem mint egy kapcsolatot az élet egészével egy bizonyos helyen.

Előszó

Ó, micsoda katasztrófa, micsoda megcsonkítása a szerelemnek, mikor pusztán személyes érzéssé tették, elszakítva a nap keltétől és nyugtától, a napforduló és a napéjegyenlőség mágikus kapcsolatától! Ez hát a baj velünk, a gyökereknél vérezünk, mert el vagyunk vágva a földtől, a naptól, a csillagoktól, és a szerelem vigyorgó utáncat, mert, szegény virág, letéptük a száráról az Élet fáján és vártuk, hogy viruljon tovább civilizált vázánkban az asztalon. (D. H. Lawrence) Mindannyian "a gyökereknél vérezünk", mert szenvedünk annak hatásaitól, hogy a szexet szubsztanciaként kezeljük. A legnagyobb ezzel kapcsolatos "visszaélés" a monogámia. Egy ember kielégíti minden igényed örökre! Senki másra nincs szükséged, s a

földre, a napra vagy a csillagokra sem! Ha mindezt tisztázzuk, látszik, milyen nyilvánvaló képtelenség, de pontosan ez a valódi jelentése a "romantikus szerelem" koncepciójának, és eredményének, a "korrektnek" elkönyvelt monogámiának. A "sorozatos monogámia" jelenlegi hóbortja, amikor valaki megházasodik, elválk, újránházasodik stb., éppilyen rossz, ha nem rosszabb. Minden energiát folyamatosan arra szánunk, hogy próbálja "működtetni" ezt a bizonyos monogámiás házasságot, majd a következőt, és az utána jövőt. Semmi energiát nem fektetnek "vissza" a kultúra vagy a hely egészébe. Természetesen ez is a monogámia ideálját alátámasztó egyik ok: az ipari növekedés társadalmát nagyon jól fönttartja. Végtelen azon "dolgok" sora, amelyek szükségesek a "működtetéshez": új frizura, új smink, új divatok, új berendezések, bútorok és új ház, hogy "új életet" kezdhessünk megint! Túl gyakran bizonyul a modern "szerelem" a "szenvedélybetegség" egy formájának. Olyan kapcsolat helyett, amelyben két ember segíti egymást növekedni egy még nagyobb összefüggésen belül, úgy találjuk, hogy nagyon sok kapcsolat azon a szükségleten alapszik, hogy valaki mindig legyen a közelben, ami annyit jelent, hogy "a lehető legtöbb időt töltjük együtt valakivel, aki totálisan rá van hangolódva az igényeinkre ... az egyének ráakaszknak valakire, akit tárgyként kezelnek; igényük erre a tárgyra, 'szerelmükre', csakugyan függőség" Peale és Brodsky szerint, *Love and Addiction* (Szerelm és szenvedélybetegség) című könyvükben. Julien Puzey író újabb szintet mutat be, mikor azt állítja: "Ha bármikor bármi önmagában végződésé válik, ez a szenvedély. Ha a szexuális aktus önmagában válik a 'véggé', ez baj, mert, mint bármely más szenvedély esetében, egyre fokozódik, ám az eredmény mindig csekélyebb lesz." Fontos felismerni, hogy a függőség nem a "kábitószerek jellemzője", hanem inkább az "emberek jellemzője". Ez a függőség terjed ki szenvedélyes szerelmmé. Phil Donahue erőteljesen és tisztán mutat rá erre, mikor *The Human Animal* (Az emberi állat) című könyvében az írja: "Neurofiziológiai szinten 'a ragaszkodás lényegében opoidokat magában foglaló jelensége a szenvedélynek'." A tudományos kutatás úgy találta, hogy a "szerelembe esés" az agyat opoidok termelésére készíti, amelyek valóban hasonlítanak az ópiumtartalmú szerekhez. De szerencsére a "romantikus szerelem" és a szex két különböző dolog. A szex valóban a legtermészetesebb dolog a világon! Minden állatfajban a szex azt szolgálja, hogy új utódok legyenek, amelyek továbbvigyék a fajt. A főemlősöknél már az is funkciója, hogy a csoporton belüli kapcsolatokat fenntartsa. Mi, emberek, összetartást létrehozó rituális szexuális technikákat örököltünk őseinktől, a csimpánzoktól; természetesen sokat finomítottunk ezeken. A legtöbb primitív kultúrában ezek a szexuális rituálék a nagy fesztiválok szerves részeivé váltak. Ahogy az előző fejezetben bemutattam, a világmegújító fesztiválok mindig magukban foglalnak emberi szexuális rítusokat: az élet megújítása nem történhet meg szexuális kapcsolat nélkül. Fontos emlékezni arra, hogy a Világmegújító Fesztivál szexuális rituáléitól remélt "bőség" nem csupán az ember-résztevőkre korlátozódott, hanem annak a helynek egész életére, hogy minden, ami ott él, "viruljon" a teljességéig.

"Az élet minden formájának egyenlő joga, hogy éljen és viruljon" - ez az elv a mélyökológia egyik legfontosabb észrevétele, ahogy Arne Naess állítja 1972-ben. Ötven évvel korábban D. H. Lawrence ugyanezzel a szóhasználattal élt, amikor leírta, hogy minden élőlénynek "a virágzás felé" kell törekednie. Kortársai közül egyedül a fogékony skandináv regényíró, Sigrid Undset fogta fel Lawrence művének fontosságát. "Lawrence a krízis elérésének pillanatában szimbolizálta civilizációját ... a népesség és a gazdaság krízisekor." A második világháború kitörése előtt is így írt: "Ami ma Európában történik, és ami kétségtelenül meg fog történni a jövőben, nagy részben a tömegemberiség brutális reakciója azokra a problémákra, amelyeket ez a kivételes ember, a zseniális D. H. Lawrence érzékelt, amelyekkel szembeszállt és harcolt a maga módján." Még ma is, eurocentrikus világunkban,

kevesen látják Lawrence-hez hasonló élességgel a világot ma gyötrő problémák szexuális gyökereit.

A legtöbb hagyományos kultúrában az emberi szexuális tevékenység az életfolyamat egészének része volt, mindig az adott helyen. Megvolt az egészre gyakorolt sajátos hatása: pozitív, amikor hozzájárult az élet általános termékenységéhez, ahogy az emberek hozzáadták saját szexuális aktivitásukat a helyi növényi vagy állati lét rituális "szaporodási szertartásához", és negatív, hogyha az embereknek nem sikerült gyermekeik számát azon határokhöz igazítani, amelyeket az adott terület eltartóképessége szabott meg. Az utóbbi esetben természetesen az emberek elpusztították saját életük és létük alapját. Csak kevés primitív kultúra folytatta ezt hosszan. Vagy kihaltak, vagy elköltöztek, vagy megtanulták azokat a rituálékat, amelyek képessé tették őket a maradásra. Ez a "megszentelt szex" alapja. Ahogy már fentebb említettem, Thomas Wright mondja: "A nyugati kultúra az egyetlen, amely nem rendelkezik a megszentelt szex folyamatos koncepciójával." A primitív csoportok világszerte ismerték a "megszentelt szex" filozófiáját, akár csak a taoisták.

Állatőseinktől örökölt szexuális stratégiák

Előrebocsátom, hogy szexuális gesztusaink többsége visszamenőleg követhető a madaraknál és emlősöknél tapasztalt utódgondozásig. Ahogy Marge Midgley írja: "Kitűnő gesztusrendszerük van, amely egyaránt használható a harag lecsendesítésére, segítségkérésre, és minden módon elősegíti a társadalom működésének zavartalanságát. Olyan élőlények, amelyeknek kiszolgáltatott és követelődző utódokkal van dolga, valószínűleg képesek az őszinte kedvességre és türelemre. A társ-felnőttek számára is lehetséges megcsapolni ezeket a forrásokat, ha gyermek módjára viselkednek."

Az udvarló madarak tárogató csőrrel közelednek egymáshoz, éppúgy, ahogyan a fészekben a fiókák élelemért tátognak. A csók Eibl-Eibesfeldt szerint abból fejlődött ki, ahogy az anyaállat már megrágott ételt ad át a kicsinyének. Könyvében ez az író egy kekszet reklámozó mai hirdetést is közöl, amely egy fiatalembert mutat, aki éppen egy nőnek adja át az ételt, szájától szájig, s a hirdetés vonzereje ennek a jelenetnek szexuális jellemzőin alapszik. Mi több, az udvarló magatartások mintái csaknem azonosak szerte a világon. Eibl-Eibesfeldt mindezeket fényképeken örökítette meg, olyan különböző kultúrákban, mint pl. az eszkimóknál, Afrikában, modern világunkban. Ezek a viselkedésminták oly mértékben megegyeznek, hogy következtetése szerint alapjuk egy biológiai minta, amelyet állatőseinktől örököltünk.

A magasabb rendű főemlősök továbbléptek az emlősöknél megszokott mintától, amelynek lényege, hogy a nőtények az évnek ugyanazon időszakában válnak párzásra képessé, s így intenzív rivalizálás lép fel a hímek között ebben a korlátozott időszakban. Általában a domináns hím egész háremet biztosít magának, hagyva így a többi hím egyedül kószálni, vagy "aggregény"-bandában kóborolni. Ez a tevékenység erősen megtöri a nyáj vagy csapat összes tagjai közti kapcsolat folytonosságát. A magasabb rendű főemlősöknél mindez megváltozik. Mivel a nőtények párzásképesé válása az év minden időszakában bekövetkezhet, mindig van alkalmas nőtény; a párzás így folyamatos tevékenységgé válik. Sőt, Schaller szerint a gorillák egyáltalán nem mutatnak féltékenységet. A párosodás egész évben lehetővé válik, így lesz a szexuális tevékenység olyan eljárás, amely szorosabb kötelékeket hoz létre, ahelyett hogy a társadalom időszakos felbomlását okozná, mint a legtöbb emlősfajnál.

Az állatfajok többsége esetében, mikor a nőstény párzásra képessé válik (estrus, tüzelés), hirtelen elkezd csábítani a hímeket csalogató illatok és pózok segítségével. Ezt a szakaszát az estrusnak a petefészkek hormonjainak felszabadulása szabályozza, főképpen az ösztrogén. Mind az "estrus", mind az "ösztrogén" a görög "bögyöly" szóból származik, amely utal arra, hogy a nőstényeket hirtelen "bepörgeti" ez az "időszakos felpezsdülése az endokrin (belső elválasztású) rendszerüknek", ahogy Sarah Hrdy találóan kifejezi. Bár az évszakhoz kötődő, szigorú szexuális ciklus megszűnik a fejlettebb főemlősök esetében, a legtöbb faj nőstényeinél van egy bizonyos időszak, amikor leginkább fogékonyak a szexre. Azonban az emberi nőstények bármikor képesek lehetnek a szexre. Carl Sauer úgy vélte, hogy az estrus ciklusszerűségének a gyengülése és megszűnése "valószínűleg a domesztikáció jellegzetessége, és már az embernek, ennek az elsőként domesztikált élőlénynek történelme hajnalán jelentkezhettek".

Egy következő szempontja az estrusciklusnak, hogy a fejlettebb főemlősök néhány fajánál jól látható, mikor tüzel a nőstény, más fajoknál meg nem. Úgy tűnik, a tüzelés nyilvánvaló jelei, mint pl. a nősténypávián élenkvörös duzzanata a "sokhímű nemzés rendszeréhez" kötődik. Különböző hímek párosodhatnak egy egyedülálló nősténnyel a csoportban. Ez a "hirdetése" annak, hogy a nőstény termékeny és készen áll, megtakarítja neki az egyenkénti csalogató figyelemfelkeltés erőfeszítését. Hrdy állítja: "Mivel évek óta a hímek szempontjából szemléljük a főemlősöket, ez számos kutatót arra vezetett, hogy a megtermékenyítés az egyetlen ésszerű vezérelve a nem emberi állatok közti szexuális viselkedésnek." De a nőstények szempontjából más célok is ide tartoznak: korábban vele párosodott hímek segíhetnek a nősténynek felnevelni az utódokat, és másodsor, "hímek, amelyek párosodtak egy nősténnyel, nagy valószínűséggel nem bántják annak kicsinyeit".

Az Atlasz hegységben, Marokkóban, nehéz életkörülmények között élő Barbary makákó majmok példája mutatja, milyen hasznos, ha más hímek is segítenek az utódgondozásban. A nőstények rövid ideig tüzelnek, a fent említett élenkvörös duzzanatot mutogatva. "Egy nőstény az intenzív időszakban 17 percenként közösül, a csapat mindegyik felnőtt hímjével legalább egyszer párosodik." David Staub kutató, aki ezeket a főemlősöket tanulmányozta, úgy következtet, hogy ez a promiszkuitás segíti az utódok fennmaradását, mert több hím hordozza és védi mindegyik kicsit, és ami a legfontosabb, melegen tartják őket a hideg hegyi szélben. Mindegyik hím több különböző utód gondozásában segít, így azoknak nagyobb az esélyük a túlélésre.

Másrészt ha a nőstény nem mutatja ki, mikor van ciklusának intenzív szakaszában, ez is előnyös egyes főemlősfajok számára. Egyedüli nőstények, mint az orangután esetében, és az egy hím által uralt nősténycsoportok tagjai a számukra domináns hímmel párosodnak, de másokkal is közösülhetnek, ha más csoporthoz tartozó, ismeretlen hímekkel találkoznak. Nem biztos, hogy a nőstény párosodni akar ezekkel a más hímekkel, ezért nem tanácsos kimutatnia, mikor éppen "tüzel". A nők szintén nem mutatják semmi külső jelét annak, hogy az ovulációs ciklus éppen melyik fázisában vannak. Mindkét leírt stratégia előnyös lehet tehát átfogóbb kapcsolatok létrehozására, akár a főemlősök egy csoportján belül, akár két különböző csoport között.

1986 végén tartották a Chicagói Tudományos Akadémián a csimpánzokról szóló első fontosabb nemzetközi konferenciát A csimpánzok megértése címmel. Ezen biológusok, antropológusok, pszichológusok és főemlősökkel foglalkozó kutatók egyaránt részt vettek. Abból a szempontból, hogyan könnyítik meg a csimpánzcsoportok közti kapcsolatteremtést a szexuális jellegű találkozások, nagyon hasznos volt Nancy Thompson munkája. Afrikában

dolgozott törpe csimpánzokkal. Egy ízben éppen az erdő egy bizonyos pontján tartózkodott, mikor törpe csimpánzok két különböző csoportja találkozott ott. Mindannyian felmászta egy nagy fügefára és tömeges közösülésbe kezdtek. A kutató megjegyezte: "Ha a viszontlátás élménye ezt jelenti a törpe csimpánzok számára, azt hiszem, fantasztikus, ahogyan szíát köszönnek egymásnak."

Az állatok között a párosodás módjai a többférjűségtől a monogámián át a többnejűségig terjednek. A biológusok csak jelenleg kezdik megérteni azokat a tényezőket, amelyek befolyásolják, melyik fajnak melyik mód miért megfelelőbb a másikkal. Lényegében mindez azon a komplex kölcsönhatáson alapul, amely az alapvető genetikai struktúrák és a faj élelemszerzési, túlélési stratégiája között lép fel. Például a madarak esetében, mivel a nőstény a testén belül hordja a tojásokat, úgy tűnik, hogy a hím nyugodtan elhagyhatná és újra párosodhatna, ha akar. A legtöbb fajnál azonban a hím a nősténnyel marad. Ennek az oka, hogy a legtöbb madárfaj legalább egy költésidőszakra állandó párokat alkot, az, hogy a tojások melegen tartása a meghosszabbított költés ideje alatt, és a kikelt kismadarak állandó etetése két felnőtt madár együttműködését igényli.

Főemlős őseink számára a szex a csoporton belüli összetartást erősítő mechanizmussá vált. A korai hominid társadalomban a nőstények végezték a napi élelemgyűjtést, a hímek pedig az esetenkénti nagy vadászatot. Mivel átvették a főemlősök szexuális kultúráját mint összetartást és nemzést szolgáló mechanizmust, a szexualitás általában hozzájárult a csoport összeforrásához, együttműködéséhez. Ennek az élelem megosztása és a szexualitás közti kapcsolatnak a fontosságát senki sem világította meg olyan jól, mint Richard Leakey, Mary és Louis Leakey híres team-jének a fia, ők fedezték fel Olduvai Gorge-ban előemberek nyomait. Richard Leakey így ír: "Nagyon valószínű, hogy a felfokozott emberi szexualitás érzelmi kötőanyaggá alakult.. a Homo sapiens kivételes módon egymástól függő gyerekevelési kötelékében. Ha őseink nem fedezik fel a gyűjtögetés és vadászat élelemmegosztó ökonómiáját úgy hárommillió éve, mi nem lennénk sem olyan intelligensek, sem olyan érdeklődők egymás szexualitása iránt, amilyenek ma vagyunk."

Automatikus születésszabályozás - a természet stratégiája

Ma már nyilvánvaló, hogy stressztől szenvedő anyáktól nem származnak olyan gyermekek, akik kiegyensúlyozott egyéniséggé nőnek fel, békében belső világukkal és külső természetes környezetükkel. Pszichiátrikus és szociális tapasztalatokról szóló tanulmányok újra és újra bizonyítják ezt. Való igaz, hogy esetenként valóban bizarr stressz nyomán "zsenik" születnek, vagy más aberráns (rendellenes) viselkedésű egyéniségek, akik kirínak és akiket elismernek, de ilyen személy ritkán végez olyan valóban értékes tevékenységet, amely hozzájárul az adott csoport többi tagjának életéhez. A legtöbb állatfajnál - kivéve az emberi állatot - a stressz az anyában automatikusan megakadályozhatja a fogantatást, és ami még meglepőbb, véget vethet egy már létrejött terhességnek. Itt csak néhány példát ragadhatok ki annak illusztrálására, hogyan is működik ez. Leginkább Wolfgang Wickler, a jól ismert európai etológus művéből idézek, amelynek címe: *The Sexual Code: The Social Behavior of Animals and Men* (A szexuális jelrendszer: állatok és emberek szociális viselkedése). A túlnépesedés, a csoporton belüli agresszió, túlságos hideg, még az alultápláltság is és ehhez hasonló helyzetek képesek olyan stresszt okozni, amelyre "jellemző, hogy a mellékvesekéreg több hormont választ ki, mint egyébként, és emiatt a testben kevesebb lesz a növekedési, a pajzsmirigyserkentő és a szexuális hormon, mint normális állapotban". Főleg egereken, patkányokon, nyulakon és cickányokon tanulmányozták azt a folyamatot, ahogyan ez a jelenség a népesedésre hat, mert ezeket az állatokat könnyű fogságban tartani és könnyen párosodnak.

A cickányok különösen fontosak a tanulmányok során, mert jól látható jeleit mutatják annak, ha stressz nehezül rájuk, míg más állatoknál csak őket megölve és szerveiket megvizsgálva tudják bizonyítani a stressz jelenlétét. Ha a cickány izgatott, a farkán feláll a szőr és az egész fark kefeszerűvé válik. Normális esetben a szőr lesimul és a fark vékony és sima. Azok a fiatal állatok, akik gyakran láthatók a stressztől felborzolt farkokkal, sokkal lassabban nőnek, mint azok, akik zavartalan környezetben élnek. Ha az állat farka az idő 60 %-ában borzas, "elveszíti testtömegének harmadát néhány napon belül". A felnőtt cickányok ezt rövid idő alatt visszanyerik, de az ilyen mértékben megzavart fiatal állatok sohasem érik el normális súlyukat. Ha a fark az idő nagy részében borzas, a cickány elpusztul. Továbbá a tanulmány szexuális aspektusaira, Wickler megállapítja, hogy azokban a fiatal cickányhímekben, "amelyeknek a farka a húsz óra több mint 40 %-ában borzas, a heregolyók nem jutnak keresztül a lágycsatornán a herezacskóba, ahogyan normális esetben tennék, hanem a testben maradnak". A herezacskó bőre sem sötétedik meg. Ha az állatokat biztonságos környezetbe helyezik, egy hétbe is beletelik, mire a herezacskó megsötétedik és a heregolyók a helyükre kerülnek. A cickánynőstények egyszerűen nem hoznak létre utódot, ha a farkuk szőre a nap felében borzas.

A vadnyulak jó példák arra a jelenségre, amelyet Bruce-effektusnak neveznek. Például ha egy idegen hím nyulat tesznek egy már fogant nőstényhez, a hím szaga egymaga kiváltja az abortuszt. "Az embriók megtermékenyített petesejtjei, amelyek az anyaméhben már fejlődésnek indultak, elpusztulnak." Ez egészen a szülés előtti pár napig megtörténhet. Wickler szerint az új-zélandi vadnyulak közt a terhességek több mint fele így végződik. A *Biological Mechanisms of Population Regulation* (A népszékszabályozás biológiai mechanizmusai) című könyv másik kiváló forrása azoknak a természetes stratégiáknak, amelyek az utódok számának csökkentésére irányulnak. A túltömegesedés okozta stressz agresszív interakciókhoz vezet. Ezeknek az interakcióknak az eredménye "csökkentett hormonkiválasztás és a mellékvesekéreg fokozódó tevékenysége", amelyek így korlátozzák az utódnemzedék létrehozását. Ezenkívül "a népsűrűség csúcsidőszakaiban a reprodukció teljesen megszűnhet, míg az alacsony népsűrűség éveiben a fiatalok végig érettek lehetnek a tenyésztidőszak folyamán".

Párvás és szexuális reprodukció

Számos különböző esettanulmányra támaszkodva Wickler bebizonyítja, hogy "a közösülés nem kapcsolódik feltétlenül a szexuális reprodukcióhoz". Sok halfaj akárhol lerakja ikráját és kibocsátja spermáját és továbbúszik, a véletlenre bízva, hogy a sperma eléri-e az ikrákat. Másrészt meg a "pillangóhal" az élővilág azon kevés faja egyikének bizonyul, amely állandó monogámiában él. Ennek az oka, hogy ez a hal nagyon kicsi, mégsem nagy csoportokba verődve úszkál, ahogyan az apró halak többsége teszi. Öggy nagyon nehéz a hatalmas óceánban másik pillangóhalra bukkannia a párosodáshoz. Ha egyszer ketten egymásra találhatnak, együtt is maradnak, mert lehet, hogy sohasem akadnának más párra.

A monogámia másik szembevetendő példája a szürke ludak között a párok kialakítása. Ez a monogámia élethossziglan tart, alapja a "módosított agresszió". Amikor a fiatal gúnár párt keres, a nőstényt, amely felkeltette figyelmét, üzőbe veszi, utánaúszik. Közben lesi, mikor futhat el és támadhat meg más gúnárokat, hogy bemutassa, milyen bátor és erős. Miután elűzte a másikat, dicsőségesen visszatér kiszemelt párjához, aki szintén átveszi a hím izgatottságát és bemutatják a híres "diadalszertartást". Ennek keretében meghajlítják nyakukat, fejüket hol leeresztik, hol felkapják, mintha támadni akarnának, de a fenyegetéseket egymás mellé irányítják és hangosan, pergőn gágognak egymásnak. Öggy kezdődik az élethossziglani

kapcsolatkötő szertartás. Ezt követően minden év tavaszán megújítja a kapcsolatát a pár. Mindegyik összecsapás után visszatér diadalittasan a hím, mindent elmesél a nőténynek. Mi több, a nőtény elmegy és arra csábít egy idegen hímet, hogy kergesse őt. Odacsalja a párja közelébe, aki diadalmasan elúzheti a betolakodót. Láthatjuk, hogyan tartja fenn a kötődést az agresszió ebben az élethossziglani monogám kapcsolatban, amelyre csak néhány példa van az állatok birodalmában. Az emberek között is a párok gyakran használják ezt a stratégiát, így próbálva fenntartani a kapcsolat intenzitását.

A monogámia nem emelkedik szükségszerűen más kapcsolatformák, pl. a poligámia vagy időszakos kapcsolatok fölé. Ezeknek a típusoknak mindegyike "megfelel a tipikus létfeltételeknek, az adott időszaknak, a vizsgált faj körülményeinek. A folyamatos monogámia átmeneti állapot lehet" bármely faj evolúciója során. Wickler a továbbiakban kijelenti, hogy az emberek közötti házasság jelenlegi különböző formáiról nem mondható, hogy valamelyik "biológiailag helyes" vagy "helytelen". Ami számít, az az, hogy vajon "a kérdéses házassági forma illeszkedik-e az adott törzs vagy nemzet életének átfogó struktúrájához". Műve megírásával Wickler fő célja az volt, hogy az átlagembert segítse ennek felismerésében: nincsen olyan "természeti törvény", amelyet minden embernek követnie kell, mikor párkeresésre és utódnemzésre kerül a sor. Előszavában így ír: "A Humanae vitae enciklika hatására íródott ez a könyv. Mert ez az enciklika tisztán megmutatja, hol elégtelen a teológiai tudás a természetről és miért gyanúsak az utasítások, amelyeket a természeti törvények égisze alatt ad." A pápának ez az enciklikája újra megerősítette azt az alapvető katolikus álláspontot, hogy közösülés csakis utódnemzés céljából történhet, mert ez a "természeti törvény". Wickler könyvét mindenkinek el kellene olvasni, aki ebbe a csapdába esett. Wickler néhány fejezetet annak szentel, hogy a szex kötődést erősítő természetét bemutassa, majd így összegez: "Amint láttuk, az, amit általában a párosodás előjátékának neveznek, gyakran nem törekszik új élet létrehozására, hanem hogy egy pár tagjait még szorosabban összekösse. Egy kezdeti vagy teljességig vitt közösülési aktus még mindig szolgálhatja ezt a célt, még ha az ejakuláció, a sperma kibocsátása a nőtény ivarútjaiba el is marad."

Az állatok viselkedésének különböző példáit hozza fel itt. Az indiai repülő kutyánál csak három-hét közösülés után lép fel ejakuláció. Néhány majomfaj, mint például a rézus vagy a pávián szintén többször kell hogy közösüljön, mielőtt az ejakuláció bekövetkezhetne. Ez az, amiért a domináns hím pávián hagyja, hogy háremjének tagjai más, alacsonyabb rendű hímekkel is közösüljenek. Ez erősíti a csoportbeli kapcsolatokat, mert az aktus után a hím szalad és "reprezentál" a vezetőnek. A vezető csak rövid ideig aktív, hogy biztosítsa a szükséges szociális elégedettséget. Wickler hozzáteszi, hogy a klasszikus görögországi játékokban "a fiatal versenyzők közül kivált győztesnek állítólag szintén megvolt az a joga, hogy kiengesztelő anális (végbélbe) közösülést végezzen legyőzött riválisával". Ez két példa arra, hogyan szolgálja a közösségen belüli összetartást a szexuális tevékenység. Alább további példákat hozok különböző emberi kultúrákból, de előbb idézni akarom Wickler nagyon fontos összegzését a könyv végéről, mert ez mindenkinek segíthet, aki "természetesen" próbál élni, hogy túllépjen azon a zűrzavaron, hogy az élet szexuális aspektusait illetően mit "illik" tenni:

"A teológia megmutatta, hogy alkalmatlan annak meghatározására, mi természetes és mi természetellenes a szerelmi életben... A házassági aktus morális volta nem minden egyes alkalom potenciális termékenységétől függ, hanem a kölcsönös szerelem kívánalmaitól annak teljességében. Következésképpen mindenki saját felelősségére alakítja szerelmi életét, és a házaspár önmaga dönti el, melyik módozatok elfogadhatók a számára, és ezek a módozatok minden házasságban mások lehetnek. Mi több, mindenkinek önállóan kell eldöntenie - ismét annak ismeretében, hogy egy-egy házasságban mit kíván meg a kölcsönös szerelem -, hogy

mi engedhető meg számára házasságon kívül az ún. flörtölés mint szociális kapcsolat terén. Mindkét esetben számolni kell a társadalom azon tagjaival is, akiket ezek a döntések többé-kevésbé érintenek - ami nem könnyíti meg a kérdést."

Ökoszisztéma-kultúrák és bioszféra-kultúrák

Most, hogy "körüljártam" a szexet annak biológiai alapjaiban, továbblépek annak a két eltérő stratégiának a felvázolására, amelyeket különböző népek szükségesnek találtak, mikor kezdett népebb lenni a Föld.

Röviden visszatérnék arra, amit más helyütt már elemeztem. Egészen mostanáig a mezőgazdaságot úgy fogták fel, mint hatalmas előrelépést az emberi faj számára. Az elmúlt néhány évben azonban a kutatás új területei ezt az álláspontot nagyon is kétségessé tették. Kezdvé az 1967-es "Az ember, a vadász" (Man the Hunter) témájú konferencián, az azóta elterjedt kutatás világosan megmutatta a vadászó-gyűjtögető életforma előnyeit mind a mezőgazdasági, mind a modern ipari kultúrával szemben. Egészen a legutóbbi időkig a modern vadászó-gyűjtögető kultúrák tagjai a peremterületeken, mint amilyen a Kalahári-sivatag, átlag két napot dolgoztak hetente, hogy biztosítsák minden élelmüket, így rengeteg szabadidejük maradt a kedveltebb emberi tevékenységekre, táncra, zenére, flörtölésre, beszélgetésre és művészetre. A jelenlegi kutatás bizonyította, hogy a vadászat és gyűjtögetés jobb minőségű és ízletesebb ételt biztosít, mint a mezőgazdaság; ráadásul ha a természettel baj történik, nem vész el az egész élelemtarték, mivel ez a készlet olyan sokrétű. Csak tízezer évvel ezelőtt kezdett néhány csoport mezőgazdasági gazdálkodást, mégis már kétezer évvel ezelőtt az emberiség döntő többsége földművelésből élt. Mi okozta ezt a megdöbbentő eltolódást a mezőgazdaság felé az egész földön mindössze 8000 éven belül? Bár az elmúlt évtizedek alatt sok megállapítás született, a válasz csak 1977-ben lett tiszta és világos, mikor megjelent Mark Cohen könyve, a *The Food Crisis in Prehistory* (Élelemválság az őstörténetben).

Több mint 800 kutatási eredményre, tanulmányra támaszkodva Cohen bemutatja: az emberi populációk oly gyorsan nőttek, hogy a vadászok kiirtották a nagy emlősök számos fajtát a pleisztocén végére, így az emberek nagy számban kényszerültek arra, hogy a mezőgazdasághoz folyamodjanak. A kutatás rámutat, hogy az éghajlati változások, amelyek nyomán megnehezültek az életkörülmények néhány állatfaj számára, szintén hozzájárultak ehhez a kihalási folyamathoz. Cohen kiemeli: a mezőgazdaság egyetlen előnye a vadászó-gyűjtögető életformával szemben, hogy több kalóriát biztosít földterületenként és időegységenként, így fenntartja a sűrűbb népességet. Kimutatható, hogy ötven nagyobb emlősfaj tűnt el a pleisztocén közepéig Afrikában, kétszáz faj Észak- és Dél-Amerikában a pleisztocén végéig, és Európában a legelő állatok hatalmas csapatai tűntek el ugyanebben az időben. Mitologikusan úgy mondhatjuk, hogy a vadászok felismerték: a Minden µllatok Anyja nem küldött többé közjük állatot táplálékul.

Hogy az új helyzettel megbirkózzanak, néhány ezer év alatt az emberek különböző stratégiákat fejlesztettek ki - ezek közül néhány a "bioszféra"-kultúrákhoz, mások meg az "ökoszisztéma"-kultúrákhoz vezettek. Utóbbiak egyike, a mezőgazdaság, több munkát igényelt, mint a vadászat és gyűjtögetés, így nagyobb családok kialakulását ösztönzi, több gyerekekkel, hogy biztosítsák a több munkaerőt, amely visszahat a mezőgazdaságra, intenzívebbé teszi azt, és így tovább, egy növekvő spirálban, amelyet a hiány, a kemény munka és a földek elpusztítása jellemez. Végül ez vezetett más népek szolgásgba, munkára kényszerítéséhez. Ezek a hódítók, a "bioszféra"-nép, ahogyan Gary Snyder tömören

összefoglalja, "kiterjesztik gazdasági rendszerüket olyan mértékben, hogy módjukban állt szétroncsolni egy ökoszisztémát és tovább működni. Ez Róma, ez Babilon..." és ez minden imperialista kultúra azóta, beleértve a jelenlegi ipari növekedés központú társadalmat.

A bioszféra-kultúrák feltételezték, hogy a Természet többé már nem volt az a túlradó, gazdagon ajándékozó Anya, aki mindent megadott, amire csak az embereknek szüksége volt. Visszavonta gazdagságát: az állatok véget nem érő folyama megszűnt. A Természet nem volt többé megbízható; ezért az embereknek kellett saját kezükbe venni a dolgokat. A mezőgazdaság elterjedésének tízezer esztendejét magában foglaló korszak utolsó ötszáz évének rövid ideje alatt a világ mindegyik ún. "nagy etikai rendszere" felbukkant, kezdve Konfuciuson és Buddhán (kb. i. e. 500), a zsidó prófétákon és Platónon keresztül a kereszténységig, a jelenkor kezdetén (i. sz. 1) Itt valójában a vallásos rendszerek felépítéséről van szó: az "ideák", amelyeken alapulnak, egyedülálló emberektől származnak - olyanoktól, mint Buddha, Mózes, Jézus, Szt. Pál és mások.

Hogyha most az "ökoszisztéma"-embereket szemléljük, látjuk, hogy a mezőgazdaságra való áttérés helyett ők a peremterületekre költöztek - magas hegyekbe, sivatagokba, sűrű erdőkbe vagy magányos szigetekre, és megtanultak odafigyelni - gondosan szemlélni és tisztelni az élet egészét, mivel mindez az ő testük, az ő életük volt. Kialakított rítusaik gyakorlásával elismerték földjük szent voltát, így képessé váltak arra, hogy mindig tudatában legyenek a szent életciklusoknak, amelyekben jelen volt az élet elvétele a megélhetéshez, de az élet visszaadása is, hogy a föld egésze virágozhasson, ne csak egy kicsi szelvénye, az embereké. Mivel megélhetésük ökonómiai alapja a természetnek egy körülhatárolt darabja volt (pl. egy vízvázlat), egész élelmiszerüket ezen belül oldották meg, némi gondos odafigyelés kellett csak hozzá, hogy észrevegyék, ha valamelyik állat- vagy növényfaj megritkult és nehezebb lett rátalálni. Ilyenkor tabukat állítottak föl, hogy korlátozzák annak a fajnak a vadászát-gyűjtését. Kezdték megérteni, hogy környezetükben minden életet elpusztíthatnának, ha az élettérre rótt igényeiket eltúloznák és túl sokan lennének ott emberek. Őgy megértették, hogy a szex is része a szent körforgásnak. Ha rosszul használják, pusztításhoz vezet, nemcsak az emberek törzsi csoportján belül, hanem az egész környezet életében. Ha azonban a szexet a hatalmának kijáró tisztelettel kezelték, megnövekedett energiát és az élet minden más formájával való egységet eredményezett.

A primitív kultúrákban, amelyek az "ökoszisztéma"-típusú életből fejlődtek ki és a "megszentelt föld, megszentelt szex" koncepcióján alapultak, a törzsi bölcsesség nagy része erre irányult: "maradjunk egyensúlyban a földdel". Az emberi populáció sohasem boríthatta föl ezt az egyensúlyt. A törzsben a gyermekek születése nem "véletlen" és a két szülőre hárított gond volt, hanem a születésszabályozás vagy abortusz rituáléi szabályozták, hogy a gyermek ne zavarja meg a teljes ökoszisztéma átfogó egyensúlyát - a törzsét és a közösség többi részét, amely a földet, az állatokat és a növényeket jelenti. (A születésszabályozás primitívek által használt módjait részletesebben ld. a Jegyzetek és utalásoknál.)

Bár a születésszabályozás több kifinomult módja elveszett, mikor egész kultúrákat pusztítottak el, a modern nők, akik természetesebb életet próbálnak élni, kezdenek újra felfedezni ezek közül néhányat. Például a Katúah Bioregional Journal egy cikke, amelynek címe Alternatív Születésszabályozás, a következőket írja: "Susan Weed gyógynövényszakértőtől származik az információ, hogy az Anna királynő lánc (vagy vadrépa) a lehető legjobb fogamzásgátló, ami létezik." Bizonyos hagyományos kultúrákban nemzedékeken át használták a nők.

A könyvében Susan úgy említi ezeket a szőrös kicsi magvakat, mint másnap reggeli fogamzágatlót. Utasításai szerint egy teáskanállal kell bevenni belőlük a termékeny közösülés utáni reggelen és ezt öt napig folytatni. Az Anna királynő láncának magvai az anyaméhre hatnak: belső falát olyan síkossá teszik, hogy abba nem ágyazódhat be petesejt. Milyen szépségesen egyszerű! Könyvének megírása óta Susan megismert egy Alaszkában élő fehér embercsoportot, ahol a nők nagy sikerrel használtak vadrépamagvakat nyolc éven át. Mindennap fél teáskanálnyiit vettek magukhoz. Magvakat szórtak az ételükre és egy tálban az asztalon tartották őket, hogy pár szemet mindig vehessenek, ahogy járnak-kelnek. Két nő úgy döntött, hogy szeretne gyereket; egyszerűen felhagytak a magvak szedésével és azonnal fogantak."

Szexuális összetartó erők az ökoszisztéma-kultúrákban

Az "ökoszisztéma"-emberek számára nem lehetséges arról beszélni, hogy az emberi lét kapcsolódik az univerzumhoz; egy univerzális kapcsolatrendszerrel lehet csak szó. Nem az emberi tudat a fókusz, ahonnan a kapcsolatok kiindulnak. Például Dorothy Lee, aki a tikopiai bennszülöttekről készített tanulmányt, észlelte, hogy "a simogatás mozdulatát vagy egy ölelést nem a szeretet 'kifejezésének' vagy 'kimutatásának' neveztek, ami az egóból indul ki és a saját érzelmek szavakba öntése jellemzi, hanem egy nagyobb összefüggésrendszeren belüli osztozás aktusának fogták fel." Három részletes példán mutatom be, hogyan működik ez egy mélyebb, szexuális értelemben: az ute Medvetánc során a szex a széles körben szétszóródó vadászó csoportokat integrálta vissza a törzsbe; a "kioltott lámpa" nevű eszkimó játékban a szex érzelmi hashajtó; a harmadik példa pedig egy mai odawa indiánról szól, aki bemutatja, hogy a szexben való osztozás mai is hozzájárulhat egy törzs összetartásához. Az ute törzs az év nagy részében kicsiny rokoni csoportokra oszlik, amelyek elszórtan vadásznak a magas Sziklás-hegység egymástól elkülönült helyein. Évente egyszer az egész törzs összejött a tavaszi Medvetáncra. Megvárták az első vihart, amely érzéseik szerint felkeltette a téli álmodó medvét annak téli vackán, és felkeltette a medve szellemét az emberekben. Hatalmas barlangot építettek ágakból, ez volt az avinkwep, bejárata a délutáni nap felé nézett. A barlang végén egy kerek lyukat ástak, amely egy kicsi földalatti üreg bejárata volt. Efölé a hely fölé egy visszhangzó kosarat tettek, tetejére rovátkolt botot. Ha ezen játszottak, olyan hangja volt, mint a vihart, "amely terjedt az ébredő föld fölött és morajlott a tavaszi levegőben". Az énekesek körülvették ezt a vihart és megkezdődött a tánc. Mivel a nőstény medve választja a párját, a nő választotta ki a férfit, akivel táncolni akart, úgy, hogy megrántotta a férfi ruhaujját (sleeve). A tánc három napig folytatódott. Időről időre kivált egy-egy pár a táncolók közül, és "felvitték takarójukat a bokros hegyoldalba, hogy kiengedjék a medve szellemét és a tavaszi vihart, amelyek úgy felgyűltek bennük". Nagyon sok gyógyulás történt a Medvetánc során. A harmadik nap delén a Tánc véget ért, és néhány napon belül a nagy tábor fokozatosan felbomlott, ahogy a kis vadászcsoporthok indultak a hegyekbe. Egy nő, aki megragadta egy férfi ruhaujját a Medvetánc során eltölthetett vele egy órát a bokorban, vagy az egész éjszakát, de vele maradhatott egész évben a vadászat során a következő Medvetáncig, vagy akár "sok-sok hónapig". Itt a rituális szex látta el azt a feladatot, hogy az egyéneket ismét összehozza a törzsben és újra összekapcsolja őket a földjükkel totemállatukon, a Medvén keresztül.

Peter Freuchen számolt be egy eszkimó játékról, a "kioltott lámpák"-ról. Ehhez sokan összegyűltek egy igluban. Minden fényt kioltottak, így teljes volt a sötétség. Senkinek sem volt szabad bármit is szólani, csöndben és folyamatosan változtatták a helyüket. Adott jelre mindegyik férfi megragadta a legközelebbi nőt. Egy idő után a fények újra felgyulladtak és számtalan tréfa elhangzott a történekekkel kapcsolatban: "Én egész idő alatt tudtam, ki vagy te,

mivel..." Ennek a játéknak nagyon is gyakorlati célja volt, amikor a rossz időjárás szinte bebörtönözte a törzset olyan hosszú időre, hogy az Északi-sarkvidék sivárságát és magányát egyre nehezebben viselték el. A komoly érzelmi zavarok lehetősége állandóan fennáll, mert az időjárás rosszra fordulása kevés ételt, bizonytalan sorsot jelenthet, de miután ez a ritualizált szexuális játék véget ér, az egész csoport tréfálkozik és jókedvű. "Elhárult egy pszichológiai robbanás, amely vérontással is járhatott volna" - mutat rá Freuchen.

Edmund Carpenter Eskimo Realities című könyvében van egy kép, amelyet Pakak, egy igulik eszkimó rajzolt neki. Ez a feleségcsereelő játékot ábrázolja. A nők a hóházban várakoznak, a férfiak készen állnak arra, hogy választhassanak, közben maszkos énekesek állnak a lámpaállvány mellett és énekelnek. Ez a "feleségcsereelő" játék is egy módja a szex rituális használatának, amely átsegíti a törzset vagy csoportot a nehéz időszakokon.

Wilfred Pelletier egy mai odawa indián, aki elhagyta rezervátumát Kanadában, és sikereket ért el a fehér ember világában, de hiányosnak találta azt és visszatért a rezervátumba. Elmondta, hogy őt egy rokona vezette be a szexualitás rejtelseibe. "Még mindig úgy gondolok vissza erre, mint életem egyik legnagyobb és legboldogabb élményére. Azóta, úgy tűnik nekem, egyfolytában kefélttem, szünet nélkül. Nem csak a rokonaimmal, akik nem voltak mindig a közelben, hanem bárhol, ahol rátaláltam, és úgy tűnt, hogy mindig ott van... A rezervátumban az emberek őszintén kimutatták érzéseiket és szükségleteiket, és mivel a közösség összes erőforrása rendelkezésére állt azoknak, akiknek szükségük volt rá, a szex sem volt kivétel. Elismert igény volt, tehát senki sem nélkülözte. Ez ilyen egyszerű volt."

A Position of Women in Primitive Societies (A nők helyzete a primitív társadalmakban) című könyvében Evans Pritchard a primitív kultúrák szexualitásának öt jellemzőjét sorolja fel. Ezeket itt röviden összefoglalom:

1. Nagyon sokat szeretkeznek, de nincsen romantikus szerelem.
2. Nincsen olyan felnőtt nő, aki ne lenne házas.
3. Minden lány talál férjet, mi több, általában nagyon fiatalon házas már.
4. A poligámia megengedett és gyakorlatban is megvalósított, különböző mértékben.
5. A hagyomány megengedi, hogy az özvegyek nehézség nélkül újraházasodjanak.

Közeledve saját közvetlen európai örökségünkhöz, Dawes megállapítja Aveburyről szóló könyvében: "Ezeknek a mintáknak a nyomai Örország távolabbi részein folytatódnak a 18. századig." Ez volt az az időszak, amikor a janzenista eretnokség puritán befolyása elérte Örországot a száműzött francia papok által, akik nem voltak hajlandók feladni ezt az eretnek doktrínát.

Összefoglaló megjegyzések az ökoszisztéma-kultúrákról és a szexről

Évek óta, ahogy a munkacsoportokban a fent leírt anyaggal dolgozunk, megfigyeltem, hogy a kérdések nagy többsége két részterületre összpontosul: Hogyan "működik a szex a rituálén belül"? és "Hogy lehet, hogy mindenki részesül a szexben, aki igényli?" Nagyon nehéz ezekre pontos választ adni, több okból is. Ezek egyike, hogy egy hagyományos rítus résztvevői nem tudnak írni, de ami még lényegesebb, nem is érzik szükségét, hogy szavakba foglalják ezeket az érzéseket, így nem lehet idézni őket. Legjobb információforrásunkat azok az európaiak

jelentik, akik elég nyitottak ahhoz, hogy levetve előítéleteiket, felsőbbrendűségüket és önzésüket, meg tudják érinteni őket ezek az élmények. Az első beszámoló F. Donner antropológusnőtől származik és szereplői ő maga, törzsi barátnője, Ritimi, és Ritimi férje, Etewa. Bizonyos körülmények miatt hármuknak a dzsungelen át kellett utazniuk együtt. Az éjszakát egy kis hevenyészett fedél alatt töltik. Donner halk nyögéseket hall, majd Ritimi lágy hangja kérdezi őt, nem akarja-e megpróbálni. Ezen meglepődve Donner kinyitja a szemét és az első, amit meglát, Etewa "mosolygó arca". Figyelte a párt. "Aztán Etewa, legkevésbé sem zavartan, levált Ritimi testéről, és elém térdelt. Megemelve a lábaimat, kissé széttárta őket. Arcát a lábikráimnak nyomta; olyan volt az érintése, mint egy gyerek játékos cirógatása. Nem volt ölelés, egy szó sem esett. Mégis eltöltött a gyengédség. Etewa visszatért Ritimihez, fejét a vállam és Ritimié között nyugtatta. Ritimi azután azt mondta: "Most már valóban nővérek vagyunk."

A második beszámolót Tobias Schneebaum írta, aki olyan szerencsés volt, hogy elsőként bukkant rá egy primitív csoportra Dél-Amerikában, ahol kutatott utánuk; végig "jobb keze felől maradt a folyó", majd a megtalált csoporttal maradt olyan hosszú ideig, hogy azok életének szerves részévé vált. Most a fiúk beavatásáról szóló részt idézem tőle. Ez már a végső nap, a fiatalokat szertartásosan megjelölik: alsó ajkukon egy elefántcsontszilánkot szúrnak át. Ezt követően mindegyiküket tisztára súrolják egy köteg rosttal és bogánccsal, majd kifestik őket. Ezután már férfinak számítanak. Mielőtt az utolsó kifestésére is sor kerül, a nap már lemegy. A nap folyamán a nők a kunyhóban vannak, időről időre kijönnek, tálakban hozzák a speciális folyadékot a férfiaknak. Estére már mindenki nevet. Mind betódulnak a kunyhó füstös fényébe. Néhány nő már a férfiak számára elkülönített fülkékben vár, mások még mindig a tűz körül álldogálnak. Az "újonnan felavatott férfiak" mindegyike, néhány öregebb férfival együtt, bement egy-egy nőhöz, és egy szó nélkül öleltek és közösködtek. Schneebaum legjobb itteni barátja azon a nön feküdt, akinek gyermekét éppen elismerte magáénak. "Miránk, többiekre, meleg szívvel kitárt karok vártak. Különös, elkerülhetetlen, szentséges azt a lány húst érezni a kezeimmel, a testemmel."

Mindkét alkalommal az emberek az egész napot együtt töltötték kint a természetben: az erdőn át haladtak, illetve egy rítusban vettek együtt részt. A szex így természetessé válik, elkerülhetlenné, megszenteltté, mert része lesz az ember és természet közti kölcsönös, átfogó kapcsolatnak azon a helyen.

Taoista szexuális rítusok

Mielőtt rátérnék a taoista szexuális szertartásokra, fel kell idéznünk az Ázsia nagy részén ismert "teremtés"-történet és az európai keresztény "teremtés" közti alapvető különbséget. A dél-ázsiai alaptörténet egy fivérről és egy nővérrel szól, akik átvészelnék egy árvizet vagy más szerencsétlenséget egy "üreges tartályban". Mikor a baj elmúlt, rájönnek, hogy ők az egyedüli emberek, ezért közösködnek és belőlük indul ki az emberi faj. Az "üreges tartály" a tökhéj, természetesen, és az emberi közösködés vérfertőző, mert a tőknövényen a hím és nő virágok ugyanazon az indán vannak. A tökhéj "az emberi faj anyja". "Megtámadhatatlan tény, hogy a tök úgy volt és van jelen az emberi kultúra történelmében, mint egy prototípusa, egy botanikus szimbóluma a teremtés gondolatának." Lathrap ennél is tovább megy: "Úgy következtethetünk, hogy metaforikusan a tökhéj az anyaméh, hogy az az egész univerzum, vagy még egyszerűbben, az egyetemes anyaméh." Az indán fejlődő tök hirtelen és drámaian megnövekszik, benne vannak a magvak a tökhúsba ágyazódva. Az idő előrehaladtával ez a "káosz"-állapot megváltozik: kemény, üreges lesz a héj, és az "élet csírái" benne felszabadulnak az egynemű pépből és csörögnek, kopognak bent, mintegy jelezve jelenlétüket

a biztonságos üregben. A Lagenaria, a palackszerű tök, két kerekded részével, amelyeket az összehúzott középrész köt össze, különösen is "vetekedik a menny és föld, a yin (nő) és yang (hím) kiegyensúlyozott kozmikus formájával, amelyben az összekötő a ch'i (energia) üres, mégis vemhes ereje".

A tökhöz kapcsolódó teremtéstörténet végig jelen van a csendes-óceániai térségben Hawaiitól a déli-tengeri szigeteken át Dél-µzsiáig, Kínát, Japánt, Afrikát is beleértve. Ideát, az eurázsiai kontinens parányi kiszögellésén, amelyet Európának hívunk, egészen más történet ismert. Egy hímnemű isten fent az égben megalkotta az egész természetet saját gondolataiból és az utolsó nap készített egy férfit, és a férfi bordájából egy asszonyt. Azon nyomban feltámad bennünk a "gondolatok és ideálok" és "el a földről" szellemisége. Még egy példán szemléltetni akarom a különbséget, amely a két teremtéstörténet között fennáll.

Egy télen át Svájcban laktunk, olykor elutaztunk Ausztriába vagy az olasz Tiroloba hegyet mászni. Bárhová mentünk, a magashegyi városokban az út mellett, a falvak vagy a mezők közelében ott láttuk a feszületet. A falubeli gyerekek naponta többször látják ezeket a feszületeket, ahogy iskolába vagy máshová mennek. Egy vérző hímnemű istent látnak, aki szenvedő belenyugvással néz le rájuk. Ennek éppen az ellentéte a Dosojin, amit a japán gyerekek látnak naponta. A japán utak mentén és a rizsföldek közelében Dosojin áll faragott kőből - egy hím és egy nő olyan szorosán összeölelkezve, hogy egy szó, a Dosojin jelöli kettőjüket. Néha karjukkal ölelik át egymást, néha kezüket teszik a másik ruhájára (sleeve) (a közösülést szimbolizálva), de mindig boldogan mosolyognak. A japán gyermekek naponta látják, hogy férfi és nő kell ahhoz, hogy nőjön a rizs, hogy nőjenek az emberek, és ami még több, mindez örömteli!

Lefordítva ezt a két történetet filozofikusabb nyelvre, az európai hagyományban van egy férfi istenünk az égben, aki egyszer és mindenkorra megalkotott mindent. Bárminek az igaz szellemisége és valódi jelentése csak ebből az egy forrásból fakad. Isten teremtése folytatódik minden új és még drámaibb emberi áttörésben a tudományban, a technikában, a művészetben stb., stb., de ez mind közvetve ettől a férfi istentől jön onnan fentről. És ideát, egy kis sarokban hever az emberi szexualitás problémája. Enélkül persze aligha lehetnének újabb emberek, de ez nem igazán fontos, amikor a "komoly dolgokra" fordul a figyelem, a filozófiára, tudományra stb. A szex valamiképpen gyanús és mindenképpen kellemetlen és undok, mivel a testhez is van köze, nemcsak az agyhoz; hanem mégis szükség van rá, az újabb emberek létrehozása miatt. A dél-ázsiai hagyományban a szex mindennek a kezdeténél van jelen és a hagyomány és az élet minden fejlődésének minden oldalán folytatódik. A "miriád teremtmény" a yin (nő) és a yang (férfi) egymásra hatásából jön; az univerzum energiája működik a yin és a yang által. Csakhogy ez nem pusztán egy dualisztikus modell szemben a monoteisztikus európai rendszerrel. Inkább egy folyamatosan változó minta, mert ha valami a yin continuum mentén mozog és egyre több yint szerez, akkor végül visszafordul és a yang pólus felé indul. Minden folyamatosan hat egymásra és kapcsolatban van. Ebben az ázsiai filozófiai rendszerben a szex nem messze a sarokba van hajítva mint egyfajta rendellenesség, hanem az élet minden aspektusának középpontjában áll. Természetes tehát, hogy a taoizmus fejlesztette ki minden kultúra legkifinomultabb módszereit a szexuális energia kezelésére az emberi közösségen belül és emberek és természet között. Egészen mostanáig a taoista szexuális rítusokat elutasították a nyugati gondolkodók mint pusztán babonát, de mikor a cambridge-i tudós, Joseph Needham kiadta Science and Civilization in China (Tudomány és civilizáció Kínában) című vastag könyvének második kötetét, mindez megváltozott. Mivel ezeknek a technikáknak a célja az volt, hogy "növeljék az életadó ching mennyiségét a szexuális ösztönzéssel (stimulus), amennyire csak lehetséges... Az

önmeztartóztatást nemcsak lehetetlennek, hanem helytelennek is tartották, mivel ellenkezik a Természet nagyszerű ritmusával, hiszen a Természetben mindennek van férfi vagy női jellege." Ezeket a szexuális technikákat az energia növelésére használták, de nemcsak férfi és nő között, hanem a csoporton mint egységen belül és az emberek és földjük között is.

"A Chhi kiegyenlítésének igazi művészete"

Ez a legfontosabb taoista szexuális rituálé neve. A férfi és nő "chhi-jének egyesítése" néven is ismerték, s gyökerei legalább az i. sz. 2. századig nyúlnak vissza. Mai tudásunk nagy része ezekről az ősi rítusokról egy buddhistává lett taoistától származik, aki a "Hsiao Tao Lun"-t (Gúnyirat a taoizmusról) írta, hasonló modorban, mint ahogy a kereszténységre áttért pogányok írtak gúnyiratokat a pogány szokásokról. A "Chhi egyesítésének" rítusa az újhold vagy a telehold éjszakáin mentek végbe, böjtölés után. Rituális tánc - "a sárkány kígyózása, a tigris játéka" - kezdődött, amely vagy nyilvános, csoportos, rituális közösüléssel, vagy az összes jelenlevőre kiterjedő egybekelések egész sorával végződött, utóbbiakra a templom oldalai mentén elhelyezett kamrákban kerül sor. K. Schipper szerint ez a "ch'i egyesítése", ahogyan ő fordítja, magában foglalja az "alkalmazkodást a naptári időszakokhoz" - így az évszakonkénti nagyobb ünnepeken került rá sor. A Huang Shu-nak, ennek a költő liturgiagyűjteménynek, amely ezt a rítust is tartalmazza, töredéke maradt csak ránk. Azokat a könyveket, amelyek a taoista szexuális szertartásokat írták le, a Ming-dinasztia alatt nagyrészt elpusztították. Szerencsére néhány közülük fennmaradt, mert a 10. század körül a japánok lefordították őket.

Mind a kínai szexuális rítusokban, mind a primitív törzsi szertartásokban a szex maga felfoghatatlan volt. Nem világos, hogy a kínai szertartásokban mely istenségek játszottak szerepet, de Maspero szerint valószínűleg a csillag-istenek, az öt elem istenei, vagy az emberi test különböző részeit lakó és irányító szellemek.

A buddhista aszketizmus és a kunfucianus prűdéria egyaránt megbotránkozott, így a hetedik század után nem volt több nyilvános Ho-Chhi fesztivál. Titokban a gyakorlat folytatódott a taoista templomokban a Sung dinasztia alatt is, a laikusok bizonyos csoportjai körében egészen a múlt századig. Amikor Needham 1945-ben Kínában volt a forradalmi harcoktól veszélyeztetett taoista dokumentumokat gyűjtve, sok régi (i. sz. 554-től fennálló) taoista monostort meglátogatott. Ögy lehetett komoly betekintése a taoista szexuális rituálét alátámasztó gondolatvilágba. Mikor megkérdezte "a taoizmus egyik legelmélyültebb tanulóját", hányan követik ezeket a szabályokat, ő így felelt: "Valószínűleg több mint fele a szecsuanai hölgyeknek és uraknak."

A "megszentelt közép"

Hogy megértsük, miért szenteltek a taoisták ekkora figyelmet a szexuális technikáknak, be kell látnunk, milyen fontos a medencekörnyék szerkezete a csontos középrésszel, a keresztcsonttal együtt. Mivel a nyugati kultúra akkora hangsúlyt fektet a racionális elmére (pontosabban az agykéreg - neo-cortex - bal féltekéjére), a legutóbbi időkig teljes képtelenségnek tűnt a taoisták ragaszkodása az alsóbb elméhez, amely négyujjnyira helyezkedik el a köldök alatt (kínaiul tantien, japánul hara). Például az 1920-as években D. H. Lawrence-t kigúnyolták, mikor a "hasi idegközpont (solar plexus)" fontosságát hangsúlyozta; de az utóbbi két évtizedben, ahogy növekszik a Tai Chi és más tanok, az Aikido és a többi

harcművészet, a Rolfinghoz hasonló terápiák népszerűsége, a medencekörnyéket kezdik tényleg "megszentelt közepünknek" elismerni, mint olyan területet, ahol a kozmoszt velünk összekötő energia áramlik. A szexuális funkciók, a magzati kor, a szülés, az étel feldolgozása, a mély érzelmek is ezen a területen összpontosulnak. A "megszentelt közép" a sacrumra, a keresztcsontra utal, erre a csontos lemezre; a "sacrum" névnek ugyanaz a latin gyökere, mint a "megszentelt (szakrált)" szónak. A keresztcsontot az az öt alsó csigolya alkotja, amelyek a felnőttéknél egyetlen görbe pajzsformájú lemezzé olvadnak össze. Mivel a teljes medenceöv izmai idekapcsolódnak, ez az a terület, amely emberré tesz minket. A megnövekedett emberi agy csak akkor fejlődött ki, amikor már valóban sajátunkká vált a felegyenesedett testhelyzet. Sőt, mindazok az izmok, amelyeknek szerepe van a járásban, állásban és ülésben, itt futnak össze. Ezek közül az ágyéki (psoas) izmok a legfontosabbak az emberi, felegyenesedett tartás kialakításában; a szeméremcsonti-farkcsonti (pubo-coccygeus) izmok pedig, amelyek a lábakat a gerinc belső oldalához kötik és felfelé haladva a medence szélét a bordákhoz és a mellcsomóhoz erősítik, szó szerint összetartanak minket. Ez a két nagy, erős izomcsoport a medencekörnyéken kereszteződik, a nemi szerveket körülvéve.

A Rolfing-terápia javító hatása nagyrészt a kultúránkban annyira jellemző túlságosan merev hasizmok kilazításában áll. Az ágyéki izmok így felszabadulnak és rendeltetésüknek megfelelően működnek; a test pedig átszerveződik, hogy immár helyes viszonyba kerüljön a gravitációval. Laboratóriumi kísérletek bizonyították, hogy ezeknek az izmoknak a felszabadulása csökkenti, sőt gyakran teljesen megszünteti az akut szorongás állapotát, amely annyira elterjedt a kultúránkban. Ez az összefüggés a "mentális" állapot (ahogyan gondolunk rá) és ennek az izmok irányítása általi gyógyulása között kifog az általános nyugati logikán; a kínaiak azonban mindig is úgy tekintettek a "tantienre", a medencekörnyékre, mint a "másik" elme székhelyére. A tantien nemcsak központja az erős érzelmeknek, hanem ha a Tai Chi segítségével fejlesztjük, képes érzékelni más emberekben is ezeket az érzelmeket, és jelzi a földben rejlő energiaáramokat. Például vízkeresőkkel végzett mai kísérletek bizonyítják, hogy a vízkereső testében éppen a medencekörnyék az a hely, amely jelzi a föld alatti víz jelenlétét.

A legősibb harcművészetet, a Tai Chit a kínai hegyekben, a taoista Shaolin monostorban fejlesztették ki. 108 módozatának mindegyike pontosan a fent leírt izmokkal foglalkozik. Ezek az izmok, amelyeket a Tai Chi felszabadít, elengedhetetlenek a taoista szexuális rítusok gyakorlásához. A férfiak számára azért, mert ezek az izmok kellenek az ejakuláció nélküli orgazmus taoista módszeréhez; a nők számára azért, mert a hüvelyi orgazmus pillanatában a farkcsonti izmok, megfelelő gyakorlás után, azonnali tudatos erőfeszítés nélkül elzárják az ondó útját, és így automatikus fogamzásgátlóként működnek, ha szükséges. Ez utóbbi technika magyarázat lehet az első antropológusok zavarba ejtő beszámolóira: egyikük, Jane Belo, a csendes-óceáni szigetvilág déli részén megfigyelte, hogy a nők nem használnak fogamzásgátló szert, gyermekük mégis csak a férjüktől született, bár a törzs más tagjaival is szeretkeztek, ha a férjük halászni volt.

Bob Klein, mikor a "kezek nyomása" nevű Tai Chi-gyakorlatot írja le, megjegyzi, hogy ez "hatásos gyakorlat a szeretkezéshez". Így folytatja: "A szexben semmi helye a mechanikus technikák bemutatásának. Megkívánja, hogy beleadjuk magunkat az energiák áramlásába, és feladjuk az elszigeteltség érzését. A szexnek nem szabad olyasminnek lennie, amit valaki valakinek 'csinál', hanem egy 'nem-tevésnek' kell lennie, amelyben két 'test-elme' egyesül és spontán játszik az energia'mezőben'." Úgy is fel lehet fogni, hogy "energiát váltunk egy másik személlyel. Ezt az energiát szabadon adjuk."

Ez az energia az ember lábainak szétválási pontjához kötődik, ahol a nagyobb szeméremcsonti-farkcsonti izmok találkoznak. Ezeknek az izmoknak a fejlesztése férfiaknál és nőknél egyaránt automatikusan meghosszabbítja az orgazmust.

A férfiaknak szól ez a kínai mondás: "Csak akkor törekedj ejakulációra, ha gyermeket akarsz nemzeni, de különben a legjobb, ha visszatartod az ondót és a belső szervek táplálására használod." Az orgazmushoz nem kell az ejakuláció. Bizonyos, hogy ma, túlnépesedett világunkban a férfiaknak legtöbbször nem szükséges az ejakulációra törekedni. Van is egyfajta szabály arra, milyen gyakran ejakulálhat egy férfi biztonságosan, anélkül hogy a testben található más fontos mirigyek kiürülnének. Az évek számát meg kell szorozni 0,2-del. Például egy harmincéves férfi esetében: $30 \times 0,2 = 6$ naponként ejakulálhat úgy, hogy egyensúlyban maradjon. Ha hat napnál ritkábban ejakulál, táplálékot halmoz fel a többi szerv számára.

Hogyan lép fel az orgazmus ejakuláció nélkül? Ez igazán egyszerű. A férfi vagy a partnere megnyomja a tu-mo akupresszúra pontot. Ez a csőszerű berendezés a végbélnyílástól a péniszig halad a lábak között. Könnyen megérezhető, ha a hímvessző merev. E cső mentén van a tu-mo, félúton a végbélnyílás és a here között. Mikor már-már orgazmusra kerülne sor, meg kell nyomni és elmarad az ejakuláció - sőt, aki már begyakorolta ezt a módszert, még teljesebb orgazmusai lehetnek. Mivel ez a technika a szexuális kapcsolatteremtésben és a születésszabályozásban is jelentős, pontosabb részleteket is közlök róla. Ha a pont nyomása túl közel esik a heréhez, az ondó a húgyhólyagba kerül. Ez nem káros, de nem is hasznos a többi szerv táplálása szempontjából. Amikor valaki még tanulja ezt a módszert, ajánlott, hogy a szeretkezés után vizeletét ürítse egy üvegbe: ha zavarosnak tűnik a vizelet, ondó van benne, jelezve, hogy túl közel esett a pontnyomás a heréhez. Ha egy darabig állni hagyjuk a vizeletet, látható, ahogy az ondó lesüllyed az üveg aljára. Következő alkalommal tehát a végbélnyíláshoz közelebb keressük a tu-mo pontot. Kétféleképpen is bekerülhet a visszatartott "ondó" a test többi részébe. A kínai orvostudomány szerint a prosztatata kapcsolatban áll a többi miriggyel. (Ezt a nyugati tudomány természetesen nem ismeri el.) Ez az egyik út - a másik pedig, hogy az ondót a prosztatából a véráram veszi fel és viszi másfelé. Ajánlott, hogy nem sokkal az orgazmus után, mikor a tu-mo pont nyomásával tartottuk vissza az ejakulációt, végezzünk egy rövid gyakorlatot. Szorítsuk össze a végbél záróizmát és húzzuk felfelé a testbe, erős préselés közben. Ez segíti a prosztatát, hogy visszakapja rendes méretét, és az ondót, hogy a prosztatából kikerülve a véráramba és máshová jusson. A gyakorlat a későbbi, prosztatával kapcsolatos zavarokat is megakadályozza.

Mikor ezeket a kínai technikákat tanuljuk, nagyon hasznos, ha a nemi szerveket jelölő, tájképből vett, költői kifejezéseiket is átvesszük. Egyrészt ezeknek a "költői" neveknek a használata felszabadítja a nemi szerveket azokból a pejoratív összefüggésekből, ahová a nyugati hozzáállás helyezi őket, másrészt pedig magához a földhöz kapcsolja őket, ahonnan származunk. A férfiaknál a here "a sors kapuja", "a sötét határ" a tu-mo pont, amelyet meg kell nyomni, hogy az ondó visszakerüljön a testbe; a pénisz a "jade-csúcs". Más nevei: "pozitív csúcs" és "yang-csúcs". A női nemi szerveket általában véve így nevezik: "a szerelem anemónája", "barlang", "vörösérc-hasadék", "arany barázda", "jade-barlang", "jade-kapu", "misztikus barlang", "misztikus völgy", "gyönyörgrotta", "drága olvasztótégely" és "titkos barlang". A méh neve "Vörösérc-barlang", a méhszájé "Virágszív", a szeméremajkak pedig "a Líra Húrjai".

Hasonlóságok a taoista és a primitív szexuális technikák között

Mind a primitív társadalmak, mind a taoizmus ritualizált szexualitása egészen más gyökerekről fakad, mint a nyugati kultúrák szexuális tevékenysége, ahol a hangsúly mindig is az utódnemzésen volt. Az utóbbi kultúra esetében a férfiak ejakulációjának nagy jelentőséget tulajdonítanak, mert összekapcsolják a termékenységgel és a férfias egóval. Ezzel szemben a rituális szex legfőbb szempontjai a "gyakorlás kettesben" (dual cultivation), továbbá a kötődések erősítése a csoporton belül és a természettel. E funkciók közül egyik sikeréhez sem kell az ejakuláció, így az itt jelentéktelenné válik. Ez a hozzáállás teljesen megszüntet néhányat a férfiak legfontosabb érzelmi problémái közül, amelyek a nyugati kultúra által "korai magömlésnek" és "impotenciának" minősített jelenségekhez kötődnek. E két kategóriát valójában az ejakuláció túlhangsúlyozása hozta létre. Megszabadulva a "szex a fejben" állandó, legfőbb gondjától az ejakulációval, a "jade-csúcs", ahogy a kínaiak hívják a péniszt, természetesen működik, amint a természet meghatározta, kivéve fizikai alkalmatlanság esetén.

A rituális szex során, amely nem korlátozódik a nemi szervek területére, az egész test és az agy is ismételt ösztönző ingereket kap hosszú időn keresztül. Ez a "központi idegrendszer felhangolásához" (tuning) vezet; ezt itt röviden összefoglalom. Általában ha vagy a paraszimpatikus, vagy a szimpatikus idegrendszer ösztönzést kap, a másikra ez gátlóan hat. Azonban a "felhangolás" akkor lép fel, ha az egyik rendszer olyan hosszán és intenzíven működik, hogy túltelítetté válik és átcsordul a másikba, amelyik ekkor szintén aktiválódik. Ha az ösztönzés elég hosszú, a felhangolás következő fázisa is bekövetkezik: mindkét automatikus rendszer egyidejű kiválasztása a középső előagyi köteget hozza stimulált állapotba, amely így nemcsak a gyönyör érzését indukálja, hanem, különösen elmélyült állapotban, létrehozza a mindenséggel való egység, egyesülés élményét. A felhangoltságnak ez a szakasza a jobb agyféltekének juttatja a vezető szerepet, így olyan problémák is megoldódnak, amilyeneket a racionális bal agyfélteke megoldhatatlannak ítélt. Ráadásul a szexuális rítusra jellemző ismételt mozgások erős ritmusa pozitív limbikus (állati agyi) működést eredményez, amely megnövekedett szociális összetartásban nyilvánul meg: emiatt olyan sikeresek ezek a rítusok kötődéseket erősítő mechanizmusoként. Mindezek a jótétemények, amelyek a "felhangolást" követik, még inkább érvényesek a rituális szexre; ez a "felhangolás" azonban nem léphet fel a nyugati típusú szexre jellemző gyors orgazmus során, arra programozva, hogy a szex csak a nemzést szolgálhatja. Ez az orgazmus csak a pillanatnyi szexuális feszültséget vezeti le. A rituális szex igen hosszú időt igényel ahhoz, hogy a "felhangolás" elérje a test összes egymáshoz kapcsolódó rendszerét. Li Tung Hsuan 7. században írt kommentárjában a természet egészével kapcsolja össze a jade-csúcs mozdulatait az "ezer szerelmes döfés" közben: "Mély és sekély, lassú és sebes, egyenes és ferde döfések semmi esetre sem egyformák... Egy lassú döfésnek olyannak kell lennie, mint a ponty rángó mozgása, mikor a horoggal játszik; a gyors döfésnek meg, mint a szél ellenében szálló madár röpte."

A taoista szexuális technikák az egész testet érzékennyé teszik; a nyugati kultúrában azonban az élet szenvedélyének nagy részét a nemi szervekre korlátozódó szexualitás keskeny mezsgyéjére kényszerítettük. De ha bármikor egész lényünkkel reagálunk, az egész lét jelen van, és mivel az egész-lét szexuális, a szexualitás jelen van egy ilyen reakcióban, amely bármivel kapcsolatban bekövetkezhét: egy állattal, egy virággal, magával a világgal. D. H. Lawrence-t azért is kritizálták, mert a természetre egész lényével reagált. Egy nap Lawrence

begyöpösödött századeleji kiadójával, Ford Madox Forddal sétált, irodalmi dolgokról beszélgettek, mikor Lawrence hirtelen "ideiglenesen megőrült" Ford szerint. Letérdelt és gyengéden megérintette egy közönséges virág szirmait és "majdnem szex-fölötti szenvedélyes gyönyörbe" merült. Ford elismerte, hogy ez "túl zavaró" volt számára. A nyugatiak általában nem szeretik, mikor valaki a szexet és a természetet ilyen bensőséges módon köti össze. Mivel tudtommal Lawrence az egyetlen nagy angol nyelvű író, aki képes volt ilyenfajta viszonyra a természettel, később visszatérek az életművére.

Jaime de Angulo az indián törzsek rituális szexualitásáról

A taoista szexuális gyakorlatokról szóló írások több mint ezeréves múltból erednek; de ha a téma a primitívek rituális szexualitása ebben az országban, nincsenek írott anyagaink ezektől a népektől, mert ők maguk nem tudtak írni-olvasni. Az antropológusok ugyan írtak ezekről a dolgokról is, de csak a látható megnyilvánulások alapján. Szerencsére, személyes adottságai és életkörülményei nagyon különös összjátéka miatt Jaime de Angulo beszámolt néhány egyedülálló betekintéséről az indiánok saját felfogásába, ahogyan a szex világukban elfoglalt helyéről vélekedtek. Röviden összefoglalom az életének e helyütt legfontosabb mozzanatait, amelyek lehetővé tették számára ezt a betekintést.

1912-ben szerezte orvosi diplomáját Johns Hopkinstól és az USA hadseregében volt pszichiáter. Mikor egy kaliforniai farmon dolgozott, összebarátkozott az achumawi munkásokkal, így kezdte nyelvi tanulmányait. Később a Pit River indiánokkal élt. 1915-ben találkozott Alfred Kroeberrel és Paul Radinnal, akik mindketten kiváló antropológusok voltak abban az időben. Kroeber, miután felismerte Jaime nyelvi tehetségét, Berkeleyben fogta, hogy két tantárgyat tanítson: pszichiátriát és a primitív emberek gondolkodásmódját. De Jaime nem maradt hosszán az egyetemen, mivel nem vonzotta az akadémiai pálya. A következő tizenöt év során tizenhét újabb indián nyelvet tanult meg, és valamiféle sámánként vált ismertté.

A sámáni tudás, az egyetemen tanult pszichiátria és orvostudomány, meg bámulatra méltó nyelvi tehetsége tette elérhetővé Jaime számára az indián gondolkodás azon területeit is, amelyeket más fehér emberek elől eltitkoltak. Robert Duncan, a költő volt de Angulo gépírója annak utolsó éveiben. Egy interjúban, amelyet Bob Callahan készített vele a Turtle Island Presstől Duncan elmondta néhány szempontját annak, amit Jaime felfedezett. Arról számol be, hogy Jaime az indiánoktól vette a gondolatot, "hogyan az ember nemcsak az élő és a holt között mozoghat, mint a sámánizmusban, hanem egyik nemből is átmehet a másikba. S elég ésszerűnek találta az indián gondolkodást. Mi összezavarodunk olyasmitől, mint a homoszexualitás. De a nem és a nemi létforma (sex and gender) nem ugyanaz... Egyszer, mikor összekevertem ezt a két dolgot, Jaime azt mondta, nyugatiasan gondolkodom, azt hiszem, hogy a férfi és a nő, azok nemi létformák. Az indiánok számára öt nemi létforma létezhet a nyelvben is, a törzsben is."

Az angol nyelv csak három nemi létformát különböztet meg: a hím-, a nő- és a semleges nemet. Több forrásból is úgy tudjuk, hogy akár tizenegy-tizenöt nemi létforma is létezhet egyes törzsekben: más szóval tizenegy-tizenöt különböző módja a férfi- vagy női létnek. Az egyik nemből a másikba való átmenet legismertebb példája a contraire (ellentétes, ellenkező) bizonyos Plains indián törzsekben. A "Vihar" befolyása alatt egy ilyen ember összeházasodhatott egy harcossal és kiválóságként tartották számon.

Évek óta vezetek különböző munkacsoportokat, és bárhol is említem Jaime tudását ezekről a szexuális szerepekről, mindig tesznek fel kérdéseket ezen szerepek természetéről. Jaime

természetesen nem dolgozta ki őket részletesen, de Margaret Mead röviden érintette ezt a tárgyat *Psychologic Sex Gender and Sex Role Assignment* (Pszichológiai nemek és nemi szerepek kiosztása) című írásában. Megemlíti, hogy a mi kultúránkban "csak két jóváhagyott nemi szerep" áll a gyerekek előtt, míg bizonyos primitív vagy hagyományos társadalomban jóval több van. Hogy némi képet adjon a lehetőségekről, megállapítja:

A legismertebb szexuális pályafutásokat így lehetne jellemezni:

1. Férjes asszony, aki gyermekeket szül és nevel.
2. Házas férfi, aki gyermekeket nemz és gondoskodik róluk.
3. Felnőtt férfi, aki nem házasodik és nem nemz gyermeket, de bizonyos előírt szociális funkciókat tölt be, amelyek a cölibátus, szexuális önmegtartóztatás, a nemzésről való lemondás, a szertartásos szexuális engedmények speciális formái, a más férfiakra érvényes szociális megszorítások alól való felmentés különböző módjait foglalhatják magukban.
5. Bizonyos személyek, akiknek különleges, nem nemzésre irányuló szertartásos szerepe fontos. Olyan szerepek ezek, amelyekben kötelező az ellenkező nem ruhájának és viselkedésének az átvétele különböző formákban, így a külső nemi jelleget figyelmen kívül hagyják vagy eltitkolják; pl. a sámánok stb.
11. Korhoz kötött nemi szerepek, mint amilyen a serdülőktől elvárt homoerotikus magatartás; a szexuális kapcsolatok megszüntetése, amit elvárnak a háztartások idősebb vezetőitől stb.; helyenként kötelező az engedékenység a házasság előtt és a hűség utána, vagy a szüzesség előtte, és a szabad élvezet utána; van, ahol az özvegyektől elvárják, hogy ne házasodjanak újra, illetve ne létesítsenek újabb szexuális kapcsolatot.

Mead rámutat, hogy ezek a felnőtt szerepek egyenként, vagy akár együtt is létezhetnek ugyanabban a társadalomban. Megállapítja: "Összefoglalóan elmondható, hogy a szexuális szerepek megoszlása sokkal összetettebb lehet más kultúrákban, mint a miénkben, és hiba lenne túlzott elvi struktúrát építeni a mai amerikai nevelési erőfeszítésekre, amelyek arra irányulnak, hogy minden gyermeket bevezessenek egy aktív és kizárólag heteroszexuális szerepbe legális, monogám egységeken belül."

Visszatérve a Jaime de Angulóról szóló interjúra, Bob Callahan megjegyzi: "De Angulóval, majdhogynem először, olyan képet kapunk az ősi Amerikáról, amely szexuálisan is kiegészült, egy olyan mitologikus kép ez az amerikai indiánokról, amely szexuálisan is igényes az egyes karakterek egyéni identitására lebontva. Úgy értem, ez mindig is megvolt, de most itt ez a rendkívüli ember, aki egyenesen rátapint."

Duncan így felelt: Igen. Éjra elmondom, Jaime nem feltétlenül a férfiban és nőben határozta meg a nemiséget. Ez nincs nemhez kötve ilyen módon. Ez az, akivel ténylegesen kefélni lehet. Na de ez lehet egy fa, egy szikla... Mi összezavartuk a generációt a reprodukcióval és a termeléssel, és így, mivel még a magántulajdont is belekevertük, a gyermekeket összezavarjuk a "mi" gyermekeinkkel. És nem tudunk megérteni egy olyan társadalmi szerkezetet, ahol a törzsnek mint egésznek vannak gyermekei... Még mindig a "mi nemzedékünkre" használjuk a generáció szót. Az én generációm volt a "dzsessz"-nemzedék.

Ily módon már megértjük, mi a generáció. Az egész társadalom termeli újra önmagát, és ehhez a társadalomhoz tartoznak a gyermekek... Jaime történeteiben mindenki a nemzedékek folytonos világában létezik, ahol a gyermekek az egész világot, amelyben élnek, így hát nagyon rossz gyerek az, aki nem tiszteli Fa Atyát, vagy bármely más elemét a szülővilágának.

A "nemzés" szó a szótár szerint ezt jelenti: "előidéz, élőlényeket hív létre". Ha mindezt Jaime szemszögéből vizsgáljuk, nyilvánvaló, hogy az emberiség egyedül nem nemz gyermekeket; ehelyett az egész élő környezet az, amely létrehívja a gyermeket és életben tartja - a levegő, a talaj, a növények és állatok a közvetlen környezetében. Mi a földön elfoglalt helyünk gyermekei vagyunk. Ez az, amiért a föld, a szex, az evés megszentelt; a taoizmusban ezek mind ugyanannak az energiafolyamnak a részei. Az amerikai indiánok újra és újra elismerik "mind a rokonainkat" a megszentelt vesződségekben (sweats) - a forró sziklákban, a sziklákról lezúduló vízben, a füvekben - mind egyazon család részei.

D. H. Lawrence az emberi szexualitásról és a természetről

Mivel Lawrence munkáját olyan gyakran félreértik, legjobb, ha egészen az 1920-as évekig megyünk vissza, hogy megértsük a szemléletét. Rolf Gardiner, angol farmer, erdész és a Föld Szolgálatának ifjúsági táborok úttörője úgy gondolta, hogy az ökológia fiatal tudományának "egyre fontosabb szerepet kell játszania a reformerek javaslataiban". Miután elolvasta Lawrence egyik könyvét, így írt 1919-ben:

"Lawrence lett a fáklyavivő, fiatalságonak vezérfénye. S ment előre, felfedezve a sötétet, eloszlatva elavult, kimerült látásmódunkat, elszakadva a véges ideák absztrakcióitól, elnyűtt koncepcióktól, terméketlen szavaktól és kihűlt szimbólumoktól... Mindig úgy tűnt nekem, hogy a táj Lawrence által beszél. Valóban a sötét, termékeny nottinghami erdők voltak azok, amelyek újra és újra keresztültörték a korai könyveiben, megtöltve azokat ... a táj titkos, elrejtett isteneivel, hogy szóljanak hozzánk és követeljenek minket ... A hely szelleme (Olaszország, Ausztrália, Mexikó), ez uralta és táplálta erejével. Minden könyve lüktet ettől a sötét és izgalmas szellemtől... tanítva minket, hogy érezzük és éljük át elemi erővel a földben lakó istenek ősi hatalmát... Tudta, hogy a földből erőt nyerhetünk és értelmesen élhetünk, ha különleges tájakon, a föld múltjának hatalmaival közösségben dolgozunk... Hosszú ideje érzem, hogy valamennyire érvényesíteni kell Lawrence tanítását és meglátását, nem irodalmi kritikákkal, hanem azáltal, hogy az emberek az ő szemlélete szerint próbálnak élni." Lawrence szülőhelye Nottinghamshire megyében volt. Minden életrajzírója a bányászatról ír, de kevesen említik meg egyáltalán, hogy a sherwoodi erdő ebben a megyében van. Itt Lawrence és fiatal barátai beléphetek "a pompás tölgy, kőris, szil és éger alá, Robin Hood Forrásához, és Maid Marian Tisztására, ahol táncolt", ahogyan egy gyermekkori barát elmondta. Tény, hogy Lawrence-nek volt gyermekkori "misztikus természetélménye". Ez az érzés, hogy ő a mindenség része, elkísérte Lawrence-t egész élete során és minden műve kísérlet arra, hogy ezt az érzést közvetítse, amelyet először "szeretett otthoni völgyében" élt át. Gyermekkorának másik vonása, amit általában elhanyagolnak és csaknem olyan fontos, mint a "hely", a kapcsolata egy lényegében "primitív törzsi" csoporttal. Az édesapja "az utolsó angol generációhoz" tartozott, "amely még megmenekült a kötelező iskoláztatástól", ahogy Lawrence elmondta. Az apja "loment az aknába" már kilencévesen. S és a "társai" együtt dolgoztak, együtt orvvadásztak nyúlra, a földbirtokos területein, gombát gyűjtöttek és együtt is ittak. Ahogy Lawrence később írta: "...a bányászok a föld alatt úgy dolgoztak, mint egyfajta bensőséges közösség." A sötétség és a veszély "a fizikai, az ösztönös és intuitív kapcsolatot a férfiak között magas szintre fejlesztette, valóságossá és erőssé tette." Lawrence apja nagyon jóképű volt fekete, hullámos hajával, "dallamos hangjával... szép, elegáns táncával, ...

megnyerő modorával és túlcorduló humorával, jólelkével". Más szavakkal, valódi primitív volt! A fiatal Lawrence érezte ennek az életformának az erejét. Ennek a túlradó életnek éppen ellentéte volt anyja életmódja - az "úri hagyomány". Bár a fiú követte anyja szabályait és csaknem meghalt e szabályok miatt, édesapjának korai befolyása mélyen megmaradt benne.

Lawrence első kiadója, Ford Madox Ford látta, hogy Lawrence írásai teljesen különböznek más angol regényírók műveitől. Ford mondta, hogy mikor Lawrence a természetről ír, ezek a szakaszok "mint a tűz, úgy futnak át a könyvein és izgalmasak, az élet miatt, amely áthatja az írásait... az az ember érzése, hogy valóban volt számára egy természetfölötti oldal.. összhangban mély erdőségekkel, amelyek különös helyek." Mint bármely valódi primitív, Lawrence "a valóság egy ragyogásában" élt, a természettel való kapcsolatában.

Egy másik kortársa, Cecil Gray, a skót zeneszerző, aki a Lawrence-ekhez közel élt Cornwallban, mély ellenszenvet táplált iránta, de elismerte, hogy amikor Lawrence "tényleg megvalósította önmagát, az a természet világában történt... és a fákkal". Gray megállapítja: "Az egész irodalomban kevés van, ha egyáltalán valami, ami összehasonlítható azzal az egyedülálló mélységgel és kifinomultsággal, amellyel Lawrence érzékelt a Természetet annak valamennyi formájában és megnyilvánulásában. S faun volt, Pán gyermeke... Ez volt a valódi Lawrence; ebben volt igazán nagy."

Miután összeházasodott Friedával, képessé vált arra, hogy a szexualitás erejéről írjon. Azelőtt Frieda, bár már Weekly professzor felesége volt, viszonyt folytatott Otto Grosszal, aki egyszer Freud legkiválóbb tanítványainak egyike volt. Egy alkalommal maga Freud is megállapította, hogy Jung és Gross a legtehetségesebb tanítványai. Gross volt az élharcosa "az erotikus mozgalomnak", amely úgy tartotta, hogy a házasságon kívüli szerelem az egyetlen út, amely a modern embert "mindennek a természetes forrásához" kötheti. Gross egyszer azt írta, hogy Frieda "törölte le Freud árnyát az útról". Később egyenesen Friedának írta, hogy ő "a jövő asszonya". Ezen azt értette, hogy Frieda példa arra, hogyan élnek majd az emberek a jövőben, ha már nem rombolják őket azok a körülmények, amelyek ellen ő, Gross harcolt. Úgy folytatta, hogy Frieda "az egyetlen személy, aki ma szabad maradt a szüzességtől mint morális követelménytől és a kereszténységtől, meg a demokráciától, meg az értelmetlenség többi efféle góciától". A továbbiakban a csodálat hangján írja le, hogy "az arany gyermek" képes arra, hogy távoltartsa "két komor évezred átkát és szennyét a lelkedtől a nevetéssel és a szerelmeddel."

Friedát nyilvánvalóan lenyűgözte Gross, de ereje megrémítette. Gross később meghalt egy elmegyógyintézetben. Mikor Frieda találkozott Lawrence-szel, észrevette, hogy a férfi ugyanazokat a dolgokat látja meg benne, mint Gross, de Lawrence "biztonságosabb" volt. A szexuális kínokat, amelyeken Lawrence e találkozás előtt keresztülment, a Manifesto című vers mutatja be. Először a testnek az ételre és melegre vágyakozásáról, e vágyak kínjáról, majd a tudásvágyról szól; így folytatódik: "De aztán újabb éhség jött/ nagyon mély és mohó." Ez még sokkal rémisztőbb, mint az étel utáni vágy; ez "a nőre éhezés". De nem akármilyen nőre. És ezután leírja, hogy Frieda az életnek micsoda teljességét hozta meg a számára. Ettől fogva Lawrence felismerte, hogy valami mélységes módon a nő, a szex és a természet összekapcsolódik.

Leghíresebb regényében, a Fiak és szeretőkben (Sons and Lovers), amelyet a Friedával való találkozás után írt, van egy szerelmi jelenet Clara Dawesszel, egy elvált nővel (akit részben

Friedáról mintázott). Egy csatorna mellett szeretkeztek, és ahogy öntudatuk visszatért, az írás így folytatódik:

"Találkoztak, és ebben a találkozásban benne volt a sokféle fűszál szurkálása, a bíbic kiáltása, a csillagok forgása... Ismerni saját semmiségüket, ismerni a felfoghatatlan élő áramlatot, amely mindig hordozta őket... Ha egy ilyen nagy és fenséges hatalom árasztotta el őket, olvasztotta magába őket mindenestül, hogy tudták, ők csak porszemek az ellenállhatatlan dagályban, amely minden fűszálat felemel annak kicsiny magasságába és minden fát és élő dolgot, akkor miért aggódnak önmaguk miatt? Engedni tudták, hogy az élet vigye őket..." Egy Lady Ottoline Morrellnek szóló levélben Lawrence világos magyarázatát adja annak, mit ért a nők "hatalmán". Leírta, hogy a földnek szüksége van a profetikus típusú nőkre, és hogy Lady Morrell se csak az agyára vagy akaratára hagyatkozzon, hanem arra "a képességre, amely felfogja a rejtett hullámokat, amelyek az élet mélységeiből jönnek és közvetíti ezeket az érzéketlen világnak".

Lawrence, ahogy Kenneth Rexroth leírta, "azon kevesek egyike volt..., akik valami hihetetlen töltést sugároznak. Ha az ember egy szobában ült és ő bejött hátulról, ez az egész szobában visszaverődött, mintha hatalmas dinamópólusok lettek volna a falakkal szemben." Lawrence-t sok nő vette körül, néha mondta is Friedának, hogy neki kell a nőket távoltartani tőle. Több művében leírta, hogy új kapcsolat kell hogy kialakuljon a nemek között, sőt újfajta házasság kell. A Szerelmes nő című könyvben Birkin indulattal kritizálja azt, amit most "függőségi szerelemnek" neveznénk, és a házasságot: "...az egész világ párokból áll, mindegyik pár a saját kis házában, a saját kis érdekeit figyeli, a saját kis privát levében fő." Sokkal később ismét így írt a folyamatos házasságról: "Micsoda gyenge sokasága a kompromisszumoknak! Nem is jó beszélni róla: a házasság... addig tart, amíg a társadalmi rendszerünk fennáll, mert éppen ez az, ami összetartja a rendszerünket. De ez a rendszer összeomlik, és akkor a házasság másmilyen lesz - valószínűleg törzsibb... mint a régi pueblo-rendszerben..."

A szexről magáról így ír Lawrence: "Nem jó szexuálisnak lenni. Ez csak egy formája ugyanannak a statikus tudatosságnak. A szex nem élő, amíg nem válik öntudatlanná: és sohasem válik öntudatlanná azáltal, hogy figyelnek a szexre. Az embernek szembe kell néznie egész tudatos énjével, és szétzúzni azt." Régen, 1908-ban, mikor Lawrence próbált "fallikus víziója" felé törekedni, azt írta, hogy a legtöbb ember úgy házasodik, hogy "a lelkük a szexuális szeretet hangjaira rezdül..., de úgy gondolom, a szerelem sokkal nagyszerűbb, ha nemcsak a szexuális húrok csoportja hangzik, hanem a nagy harmóniái és a kis harmóniái is mindannak, amit vallásos érzésnek (széles értelemben) és egyszerű szimpátiának nevezünk."

Állat-elődeinknek százezer éves genetikai programozása nyomán belénk ivódott a szexuális energiák szerves, elkerülhetetlen áramlása és vegyülése; ez korábban természetesen érvényesült, mivel intenzíven, kint a természetben éltünk. De ma, civilizált életünkben ez az "elkerülhetetlen" áramlat, úgy tűnik, csak akkor bukkan felszínre, ha együtt dolgozunk kint, a természettől körülvéve. Egész nyugati irodalmunkban Lawrence kivételével senki sem adott megfelelő leírást a megszentelt föld és megszentelt szex együttes áramlásáról. Lawrence gyakran segített aratáskor a szeretett "otthoni völgyben", mielőtt a városba kellett mennie tanítani. Friedával való találkozása után írt Szivárvány (Rainbow) című regényében Willről és Annáról, akik zabot raktak kazalba a tiszta teleholdas éjszakában. "Nagy, arany hold függött súlyosan a szürke horizonton, a fák magasán lebegtek, álltak hátul a szürkületben, várakozva." Will és Anna kilép a kapun egy nyílt mezőre, ahol néhány zabkéve szanaszét hevert a földön, ahogy az aratók hagyták, más kék meg már keresztetekbe rakva álltak. Kezdi felrakni a többi kékét. És a természetben végzett munka ritmusa hatja át őket. A zabkékék zizzennek,

mint a forrás, ahogy váltakozva rakják őket egymásra. "Csak az előre-hátra mozgás a holdfényben, elmélyülve, csak a hajlongás volt a csendben, amiben csak a kék puffanása hangzott, majd megint csend, újra puffanás." És mind közelebb húzódtak egymáshoz, ahogy mentek lefelé a sorok mentén, amíg végül találkoznak, és a fiú karjába veszi a lányt, "illatosan és frissen" az éjszakai levegőtől és a gabonától. "És egész ritmusa ott lüktetett a csókjaiban... ott álltak, összeölelkezve, lebegve, az éjszakában." Itt már nem a pusztán "szex a fejben" van, hanem összhangba olvad a hold, az érett zabkék, a fiú, a lány és a magas, várakozó fák.

Miután Lawrence csaknem meghalt Mexikóban, visszatért Európába és megírta a Lady Chatterley szeretőjét (Lady Chatterley's lover); utolsó erőfeszítése volt ez arra, hogy kifejtse "fallikus vízióját", de válaszul csak elmarasztaló kritikákat kapott, amiért "pornografikus" regényt ír, miközben haldoklik. Ezért 1929-ben, egy évvel azelőtt, hogy meghalt, írt egy tanulmányt, amely halála után jelent meg, "Lady Chatterley szeretőjének apropói" címmel. Ebben olvasható szépséges végső megállapítása:

Az emberiség utolsó háromezer éve egy kirándulás az ideálokba, testetlenségbe és tragédiába, és most a kirándulásnak vége... ez gyakorlatilag kapcsolat kérdése. Vissza kell találnunk a kapcsolathoz, élénk és tápláló kapcsolathoz a kozmosszal... Az út a naponkénti rituálén, az újraébredésen át vezet. Éjra gyakorolnunk kell a hajnal, a dél, a napszállat rítusát, a tűzgyújtás és a vízöntés rítusát, az első és az utolsó lélegzet rítusát... Vissza kell térnünk 'a tudásra az együttlét jegyében', amelyben a test, a szex, az érzelmek, a szenvedélyek együtt léteznek a földdel és a nappal és a csillagokkal.

Összefoglalás

Országunkban csak most kezdünk rátalálni a visszaútra az "élénk és tápláló kapcsolathoz a kozmosszal... a rítusok által"; ezért fontos itt két dolgot hangsúlyozni. A "világmegújító fesztiválnak" hagyományos és elengedhetetlen része a nemek örömteli és szabad vegyülése. De a mi eurocentrikus hangsúlyunkkal a szexen mint "dolgon" - olyasvalamin, amit akarni és korlátozni kell - nem vagyunk még olyan helyzetben, amelyben a szex rituális használatától elvárhatjuk, hogy "szabad" vagy "örömteli" legyen. Ezért valószínű, hogy legalábbis a közeljövőben a szexuális energiát (amely természetből fogva mindig jelen van) táncok, májusi ünnepek, flört és ugratás formájában osztjuk meg (a primitív kultúrákban ezek hagyományos módjai a potenciálisan kitérésre kész szexuális energia kezelésének olyan emberek között, akik a közeli rokonság miatt nem házasodhatnak). E tevékenységek mindegyike megosztja és megújítja az energiát, akár csak a teljes genitális szex, ha a beleolvadó szexuális energiát dicsőítik, elismerik, és - éppilyen fontos - nevetnek vele és rajta. Bárki, aki valaha is részt vett egy évszaki rítuson egy pueblóban (indián falu), tudja, milyen fontosak a "bohócok" a tánc során. Gyakran óriási műpéniszt viselnek, vagy mulatságos női öltözetet vesznek fel, és sokszor elkapnak egy-egy gyanútlan turistát és közönséget mímelve, felháborító módon. Ez az, amit nekünk is engednünk kell megtörténni, hogy fennmaradjon a fontos szexuális energiaáramlás az embercsoporton belül és emberek és nem-emberek közt a nagy ünnepeken. Gaster szerint "a szexuális promiskuitás intézménye az évszakok fordulópontjain fennmarad az európai folklórban a kötelező csókolózás és az év bizonyos napjain az "emelgetés" enyhített formáiban". Leírja a "hocking day" szokását Hungerfordban, Angliában. A húsvét utáni második kedden a férfiak végigmennek az utcákon, "emelgetve" a nőket, csókot követelve mindegyiktől. A fagyöngy alatti csókolózás karácsonyi szokása szintén egy maradványa a téli napéjegyenlőség idején régen jellemző szexuális promiskuitásnak. A másik fontos szempont a ritualizált születésszabályozással kapcsolatos. Ahogy korábban említettem, az évszaki rítusok ahhoz kapcsolódnak, ahogy egy adott helyen minden élő -

ember és nem-ember - "növekszik", olyan módon, amely megtartja az ökoszisztémán belüli egyensúlyt. Ebbe nyilvánvalóan beletartozik a születésszabályozás; de a rituálé szempontjából nézve ez fel sem merül a legtöbb emberben. A guajirók, akik jelenleg Venezuelában élnek, a születések ilyen értelmű korlátozását szerves részévé tették a nőket beavató rítusoknak. Alighogy egy lány észreveszi menstruációjának első jelentkezését, azonnal egy kicsi elkülönített fülkébe költöztetik. Kap egy "gyógyszert" az elkülönítése első éjjelének a közepén. Ez a gyógyszer, huawapi a neve, "arra való, hogy szabályozza és ritkítsa a terhességeket, hogy egy nő két-három vagy legfeljebb négy gyermeket hordjon ki az élete folyamán". Az elkülönítés első hónapja folyamán napi háromszor szedi a lány ezt a gyógyszert, ami egy helyben termő gyógynövény. "Később mint férjes asszony, amikor szül, újra szedi ezt a növényt, a szülés után három napig, de nem hosszabban, mert akkor sterillé is válhat." Sok másra is megtanítják az elkülönített lányokat, így érzik, hogy különlegesek. De ezeket most hely hiányában nem részletezem. A hagyományos primitív kultúrákra jellemző nagy évszakos ünnepeknek még egy funkciójuk van: kiegyensúlyozzák az egyéni belüli férfi és női pólust. Ez nagyon fontos ahhoz, hogy a férfi és női tudatalatti között fellépő ádáz anima-animus harcot megelőzhessük. C. G. Jungtól származnak ezek a meghatározások: mindkettőnek a latin "animare" szó a gyökere, ennek jelentése pedig: "életet adni, felélnékelteni". Jung szerint "az anima és az animus valamiféle élénkítő lelkei vagy szellemei a férfinak és a nőnek". Az animus a nő férfi aspektusa, az anima pedig a férfi női aspektusa. A kultúránkban ezeknek az ellentétes aspektusoknak ritkán adjuk meg a lehetőséget, hogy teljesen kifejlődjenek, emiatt egy középkorú embernél már valódi krízis lép fel. "Az anima esetében éppen ő az, ami a férfi hangulatai mögött rejtőzik. Ha egy férfin erőt vesz az animája, sötét hangulatba kerül, és hajlamos arra, hogy mogorva, túlérzékeny és visszahúzódó legyen. Mérgező légkör veszi körül, úgy tűnik, mintha egyfajta pszichés ködbe merülne." Ha kifejezné vagy ki tudná fejezni ezeket az érzéseket, minden rendben lenne. De ha erre nem képes, "az anima megragadja őket... A férfin düh vesz erőt, és haragja állandóan a kitörés határán van, mintha az anima nyugodtan állna, hogy égő gyufáját bármikor bedobja egy hordó benzinbe, amely felrobbanásra vár, és a férfi kitör egy mindent elárasztó és ellenőrizhetetlen érzelemben". A női lélekben az animus (a nő férripólusa) "tipikusan megjelenik az ítéletekben, általánosításokban, kritikus állításokban". A nő pedig nagyon levertté válik, mert ezek az ítéletek, amelyek belőle törnek fel, "elpusztítják saját értékének és méltóságának érzését". Emily Bronte, a regényíró, az animust "a Nagy sgyésznek" nevezte, de hívják a "Kötelesség Démonának" is. Az a nő, akit az animusa ural, kivetíti ezt a férfire, akivel él, és bosszút akar állni, mert úgy érzi, a férfi volt az, aki megsértette őt. Lényegében az történik, hogy a férj és a feleség két tudatalatti aspektusa veszi át az irányítást és a legjelentéktelenebb dolgokon is ádáz viták kezdődnek, miközben egyik tudatos fél sem érti, miért történik ez. A hagyományos évszakos ünnepek lehetővé teszik ezeknek az energiáknak a kiegyensúlyozását például úgy, hogy a férfiak női ruhát, vagy a nők férfiruhát viselnek, és mindkét csoport humoros paródiákat ad elő a másik nem viselkedéséről.

A hagyományos kultúrákban egyik nem sincsen olyan szoros szerepstruktúrába zárva, ahogyan azt eurocentrikus kultúránk megkövetelik. Egy hagyományos kultúrában ha egy nő már kihordta a gyermekeit, automatikusan tekintélyé válik, és az egész törzs hozzá jár tanácsért, mert ő "tudja". Ugyanígy, ahogy egy férfi idősebbé válik, igen gyakran még nagyobb részt vállal a törzsi rituáléból, ezáltal az animája vagy női pólusa megkapja az esélyt a növekedésre. Őgy az egyének jobb emberekké válnak, és az egész törzs javára válik az idősebbek - férfiak és nők - mélyebb megértése. Hogyha nem úgy nézünk a szexre, mint egy "dologra", két ember "ügyére", hanem a legtágabb értelemben vett kapcsolatra, akkor egyre növekszik. Kint a természetben a nemi aktus elveszítheti azt a lehatároltságát, hogy "pusztán" egy férfi és egy nő között történik. Egyre jobban elmélyül, amíg meg nem csapolja az

idősebb, "állati" agy energiáit, majd a még idősebb "hüllő"-agyét. És az ember érzi, mint nő ki ebből a "kiterjesztett identitásból" az Énje, mind nagyobbra, mind mélyebbre, amíg "ki nem nyílik a nappal, az egész élő kozmoszal való tiszta kapcsolat virágjában... Ez a menny állapota. És ez az állapota egy virágnak, egy kobrának, egy ökörszemnek tavasszal, egy férfinak, aki tudja, hogy királyi és megkoronázta őt a nap, és lábai a föld belsejét tapintják." Ez Lawrence lírai örömkítőre a Lobo-hegyi megszentelt földjében gyökerező életének ereje felett. "Számomra" - írta 1925-ben, szavakba foglalva, milyen, mikor messze néz "a hegyeken, amelyek már sötétek, és lent a sápadt-meleg sivatagon, ahol árnyék-foltok úsznak: számomra ez a hely megszentelt. Ez a hely áldott." Saját életünkben éppígy elvezethet a megszentelt földünk ereje a megszentelt szexhez, ahol mi is megtapasztalhatjuk "a mélység bűvöletét".

Jegyzetek és utalások

Születésszabályozás: A világszerte használt különböző módszerekről szóló legrészletesebb tanulmányt Sir Alexander M. Carr-Saunders írta, felhasználva más dokumentumokat és kiterjedt kapcsolatait az angol kormányzókkal szerte a világon. A könyvet Oxfordban adták ki 1922-ben. Az Arno Press rábukkant az illinoisi egyetemen és újranyomta 1974-ben, így könyvtárközi kölcsönzéssel valószínűleg hozzá lehet jutni. Világosan rámutat a tényre, hogy a jelenlegi "ideiglenes szabálytalanságig" a legtöbb emberi csoport az élet normális részének tartotta a népesség szabályozását. Feljegyzi, hogy "mindenfelé a csoportok..., amint láttuk, meghatározott helyhez kötődnek... Az összes fontos tényt figyelembe véve, létezik egy optimális szám. Ha bármely csoport próbálja megközelíteni ezt a számot, mérhetetlen előnyöket élvezhet. Egy nagyobb mértékű eltérés lehet csak szociálisan romboló." Carr-Saunders szerint a hagyománynak (a rituálét is beleértve) a feladata, hogy a születések számát alacsonyan tartsa. Néhány példát választottam ki véletlenszerűen: "A Kingsmill-szigeteken egy nőnek ritkán van kettőnél több gyermeke, és soha sincs háromnál több. Ha rájön, hogy harmadszor vagy negyedszer is enciente (állapotos), a magzatot 'elrendezi' egy bába." (1850) És a melanéziaiak között is "a faluban élő idősebb nők döntenek általában, hogy egy újszülött élhet-e; ha külseje nem volt sokat ígérő, vagy valószínűleg beteg volt, elemésztették." (1891) A Fidzsi-szigetiekről feljegyezték, hogy "a nő rokonai nyilvános üggyé teszik, hogy egy gyerek megszülethet-e, ha a szokott 3-4 év nem telt még le, és kötelességüknek tartják, hogy megbosszulják, éppoly nyilvánosan". Carr-Saunders könyve egy jegyzéket is tartalmaz, amely felsorolja 183 "primitív" társadalom születésszabályozó módszereit. Az áttekinthetőség kedvéért ezeket három csoportba sorolta: "a közösülés kiterjesztett megszorításai" (persze gyakran rituálisan), abortusz és gyermekirtás. Ez az adattár 37 amerikai indián társadalmat, 51 afrikait, 55 új-zélandit és dél-csendes-óceánit stb. 20 oldalon keresztül sorolja fel a felhasznált írásokat. Sir Alexander M. Carr-Saunders: *The Population Problem: A Study in Human Evolution*, Oxford, Carendon Press 1922 (újranyomva: New York, Arno, 1974).

Susan Weed könyve: "Alternative Contraception", Katuah (Spring 1987) Fontos! Az Anna királynő láncá nagyon hasonlít a mérgező vízibürokre (Conioselinum), amely halálos mérgező. Csak megbízható szakértők ismerik a különbséget, mivel a két növény illata más. Susan B. Weed a szerzője a "Wise Woman Herbal for Childbearing Years and Healing Wise" című könyvnek is. Munkacsoportokat is vezet gyógynövények használatáról stb. Címe: P.O. Box 64, Woodstock, New York, 12498.

Ökoszisztéma-kultúrák: Dorothy Lee: *Freedom and Culture*

Ute Medvetánc: Robert Emmitt: The Last War Trail

"Fénykioltó" játék: Peter Freuchen: Book of the Eskimos. Cleveland, World Publishing, 1961.

Rajz a feleségcserező játékról: Edmund Carpenter: Eskimo Realities. New York; Holt, Rinehart and Winston, 1973.

Indiánok a rezervátumban: Wilfred Pelletier: No Foreign Land

A nők szerepe: Evans Pritchard: Position of Women in Primitive Societies. London, 1965

Donner beszámolója: Florinda Donner: Shabono. New York, Delacorte Press, 1982

Dél-amerikai indiánok: Tobias Schneebaum: Keep the River on Your Right. New York, Grove Press 1970

Taoista szex és teremtéstörténet: Girardot: Myth and Meaning in Early Taoism. Ez a Langenaria-forma közmert minden kínai és japán művészetben, látható vázákban, szobrokban, mindenféle díszítésen. A taoista figuráknál mindig van egy pálca, amelyhez egy Langenaria tökört erősítettek; de ennek a művészetnek kevés elemzése mutat rá a látszólag egyszerű tököben rejlő kozmikus szimbolizmusra. Lathrap: "Our Father the Cayman, Our Mother the Gourd"

Dosojin: Michael Czaja: Gods of Myth and Stone: Phallicism in Japanese Folk Religion. A Dosojin szó jelentése: "föld-ösi istenek". Mindenütt ott vannak Japánban, bár a nyugati szerzők nem foglalkoznak velük. A japán művészet szakértői szintén elhanyagolták őket, hiszen gyermekkoruktól fogva mindenhol ezeket látták; hogy is lehetnének fontosak a Dosojin-szobrok? Czaja könyve előtt nem tanulmányozták őket komolyan. A szerző építészmérnök, a könyve remekül illusztrált.

Taoista szexuális technikák: Joseph Needham: Science and Civilization in China K. Schipper: The Taoist Body. History of Religions 17. Megszentelt közép: V. Hunt és mások: "A Study of Structural Integration from Neuromuscular, Energy Field and Emotional Approaches." Boulder: Rolf Institute for Structural Integration. John T. Cottingham: Healing Through Touch. Boulder, Colorado, Rolf Institute, 1985. Cím: P.O. Box 1868, Boulder, Co. 80306.

Tai Chi: Wen-Shan Huang: Fundamentals of Tai Chi Chuan. Hong Kong: South Sky Book Co., 1973

Farkcsonti-szeméremcsonti izmok és fogamzásgátlás: nem szabad forrást megadnom, mert mikor a kínai Tai Chi-tanár (Kanadából) elmagyarázta ezt nekünk, esküt kért tőlünk, hogy másnak nem szólnunk ezekről a technikákról. Azonban a Tai Chi hosszas gyakorlása után magunktól is rájöhetünk.

Tai Chi gyakorlatok: Bob Klein: Movements of Magic: The Spirit of Tai Chi. North Hollywood, California: Newcastle Pub., 1984. A szerző etológiai és zoológiai ismereteit is felhasználja.

Tu-mo akupresszúra pont: a thaiföldi mester, Mantak Chia anyagai jók, de sajnos nyugatias megközelítéssel él a kínai technikák leírásakor. Mantak Chia és M. Winn: Taoist Secrets of

Love: Cultivating Male Sexual Energy. New York, Aurora Press, 1984. Healing Love through the Tao: Cultivating Female Sexual Energy. New York, Healing Tao Books, 1986.

"A sors kapuja" és más költői nevek: Holmes H. Welch: The Bellagio Conference on Taoist Studies. History of Religions 9.

Felhangolás: d'Aquili szerk.: The Spectrum of Ritual

"Ezer szerelmes döfés": Li T'ung Hsuan (quoted in Jolan Chang): The Tao of Love and Sex: the Ancient Chinese Way to Ecstasy. New York, E. P. Dutton 1977. Jolan Chang: The Tao of the Loving Couple. Ez a két könyv nagyon jó kezdésnek a taoista szexualitás tanulmányozásához. Az első könyvhöz Joseph Needham írta az előszót. Megállapítja: "Bár a szerző főként technikákkal foglalkozik, emögött egy sokkal átfogóbb bölcsesség a háttér, s a nyugatiak számára talán meglepő, de a kínai meggyőződés szerint nem lehet megkülönböztetés a megszentelt és a profán szerelem között."